

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**RE FRESH skupiny – skupinová práce s mládeží s rizikovým
chováním v terénních programech NZDM**

**RE FRESH – Group Social Work with High-Risk-Behaviour
Young Adults in Outreach Programme**

Bakalářská práce

Vedoucí práce

Mgr. Kristýna Mlejnková, Ph. D.

Autorka

Barbora Vlasatá

Praha 2021

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Kristýně Mlejnkové, Ph. D. za odborné vedení, vstřícný přístup a čas, který mi ochotně věnovala při zpracovávání mé bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat neziskové organizaci Proxima Sociale o. p. s. za poskytnutí interních materiálů a mé nadřízené, Mgr. Alici Egertové, za věcné připomínky a za podmínky při tvorbě této práce.

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a veškerou literaturu, kterou jsem použila, jsem uvedla v závěru práce.

V Praze dne .....

Anotace

Tématem bakalářské práce je projekt „RE FRESH skupiny – skupinová práce s mládeží s rizikovým chováním v terénních programech NZDM“. Cílem je popsat výhody a nevýhody metody skupinové sociální práce s mládeží s rizikovým chováním v terénních programech a nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež (dále jen NZDM) v kontextu tohoto projektu oproti individuální práci a oproti kontaktní práci v terénu. Dalším cílem je shrnout pozitivní a negativní zkušenosti aplikace metody skupinové sociální práce, které se objevily v tomto projektu, upozornit na možná rizika, kterým se lze vyhnout. Proto je výzkum pojat kvalitativně. K získání údajů byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, a metoda analýzy dokumentů. Rozhovory byly provedeny se sociálními pracovníky Terénního programu v Praze 9, kde byl projekt zrealizován.

Teoretická část je rozdělena na čtyři kapitoly. První kapitola se věnuje vymezení pojmů rizikové chování u adolescentů, druhá a třetí kapitola se věnují vymezení termínů a ústavní péče a terénní sociální práce, a ve čtvrté kapitole je pak popsána metoda skupinové práce s odkazy na četné zdroje a zkušenosti dané sociální služby, která ji používá. Pochopení těchto oblastí dává rámec skupinové práce v terénním programu.

Praktická část navazuje na část teoretickou. Autorka zde popisuje a zdůvodňuje zvolenou výzkumnou strategii a metodu šetření, výběr respondentů. Uvádím hlavní výzkumnou otázku a dílčí výzkumné cíle, které se zabývají rozdílem v efektivitě práce v případě skupinové práce a práce kontaktní. Také tím, zda přispívá metoda skupinové práce ke zvýšení sociálních dovedností mládeže s rizikovým chováním a zda přispívá metoda skupinové práce ke spolupráci subjektů pracujících s rizikovou mládeží.

Autorka popisuje proces jejich transformace do sledovaných znaků. Poté následuje analýza získaných údajů a jejich interpretace. V závěru praktické části zodpovídá autorka hlavní výzkumnou otázku, zhodnocuje provedené šetření a navrhuje možnosti využití této práce a témata, kterým je možné se v budoucnu věnovat, či je rozvinout.

Klíčová slova

Rizikové chování, mládež, terénní program, výchovný ústav, streetwork, sociální práce se skupinou

Annotation

The bachelor thesis' prime focus is on the project called "RE FRESH Group – Group Social Work with High-Risk-Behaviour Young Adults in Outreach Programmes (NZDM)". The aim is to describe the advantages and disadvantages of the group social work method while working with young people with risky behaviour in outreach programmes and low-threshold facilities for children and young people (NZDM), those are then further compared with the advantages and disadvantages of individual work and with contact outreach-programme work. The thesis also underlines the positive and negative experiences of the application of the group social work method, which was originally engaged within this project, in order to draw attention to the possible risks which, the author believes and therefore undergoes to formulate the thesis, can be avoided. For this very reason all research is conceived of qualitatively. The method of semi-structured interview with open questions is being used in order to obtain relevant data, as well as the method of analysis of documents. Interviews were conducted with social workers of the outreach programme in Prague 9, where the project was carried out.

The theoretical part is divided into four chapters. First chapter outlines the definitions of the concepts of risky behaviour in adolescents/young adults, the second and third chapters then define the terms 'work' 'institutional care' and 'field social work/outreach programme; the fourth chapter describes the method of group work used in the project and further references not only the numerous resources but also numbers of direct experiences of this particular social service. Understanding these areas thus provides the framework of group work in the outreach programme.

The practical part of this work builds on the theory outlined in the preceding sections. The author describes and gives her reasons for the chosen research strategy and method of investigation, as well as for the type of respondents chosen. In this section the author also states her main research question alongside the partial research objectives, which seek to address the differences between the group work and contact work and the effectiveness of each respectively. Further question is raised, whether the group work method contributes to increasing the social skills of young people with risky behaviour and whether the group work method contributes to and enhances the cooperation of those working with at-risk youth.

The author delineates the process of transformation into observed traits and characteristics, then proceeds with the analysis of the data obtained and provides their subsequent interpretations. At the end of the practical part the main research question is answered, the investigation is also evaluated thoroughly, and possibilities are being proposed on how to further use this work in future research addressing and developing these issues yet more.

Keywords

High-Risk-Behaviour, Young Adults, Outreach programme, Group Social Work

Obsah

Úvod.....	8
I. Teoretická část.....	10
1. Rizikové chování adolescentů.....	10
Pojem adolescence, vybraná témata a jejich význam pro praxi	11
Teorie rizikového chování a její význam pro praxi.....	14
Rozdělení projevů rizikového chování (SRCH-D).....	15
Proces vyhledávání klientů praxi.....	16
Projekt RE RESH	17
2. Ústavní péče	21
2. Terénní sociální práce	25
Definice, cíle, poslání, cílová skupina.....	26
Princip sociální prevence.....	28
4. Sociální práce se skupinou	29
II. Praktická část.....	35
5. 1. Zaměření výzkumného šetření	35
5. 2. Formulace výzkumných otázek.....	35
6. Metodologie výzkumu.....	36
6. 1. Časový harmonogram výzkumu.....	38
6.2. Rizika výzkumu a jejich eliminace.....	38
6. 3. Transformace.....	39
6.4. Analýza a interpretace dat	42
6.4.1. VO1: Jak přispívá metoda skupinové práce ke spolupráci subjektů pracujících s rizikovou mládeží?.....	42
6.4.2. VO2: Jak přispívá metoda skupinové práce ke zvýšení sociálních dovedností mládeže s rizikovým chováním?	48
6.4.3. VO3. Je rozdíl v efektivitě práce v případě skupinové práce a kontaktní práce Terénního programu?.....	50
Diskuze.....	53
Závěr.....	55
Seznam použité literatury:.....	57
Seznam příloh.....	59

Seznam zkratk

SRCH-D – syndrom rizikového chování v dospívání

MPP – minimální preventivní programy

NZDM – nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

VÚ – Výchovný ústav

SVP – Středisko výchovné péče

Úvod

Bakalářská se věnuje projektu RE FRESH skupin, který realizuje nezisková organizace Proxima Sociale o. p s. – Terénní program Prahy 9. Právě v této službě jsou získány zkušenosti autorky pro zpracování praktické části. Kvalitativní šetření bylo vedeno v rámci projektu, který byl realizován od ledna do května 2020. Aktivní zapojení autorky do projektu umožnilo získat cenné informace pro zhodnocení efektivnosti využívání metody skupinové práce v terénní sociální práci, jež jsou shrnuty v diskuzi.

Terénní sociální práce hraje významnou roli, společně s ambulantní a pobytovou formou sociální práce tvoří komplexní trojici, tedy tři možné cesty, jak lze pomoci těm, kteří to potřebují. Projekt RE FRESH skupin je snahou o vytvoření nadstavby pro klienty středoškolského věku, kteří jsou vázáni na Prahu 9 a zároveň jsou klienty výchovného ústavu Klíčov, ambulantně navštěvují Středisko výchovné péče Klíčov, nebo obojí. Jde o klienty, kteří jsou buď plně v péči Výchovného ústavu Klíčov, nebo jsou klienty Střediska výchovné péče Klíčov. Snahou těchto subjektů je pomoci svým klientům zbavit se rizikového chování s cílem pomoci jim zakotvit se plnohodnotně a úspěšně ve společnosti. Projekt lze považovat za nadstavbu základní sociální péče z toho důvodu, že Výchovný ústav a Středisko výchovné péče Klíčov jsou významnými subjekty, které zajišťují výchovnou funkci, disponují však omezenou personální a časovou kapacitou. Projekt RE FRESH je podpůrným projektem, který navazuje a prohlubuje sociální práci s mladými lidmi s rizikovým chováním. Z historického hlediska lze dle našeho názoru říci, že terénní sociální práce se stále ještě rodí, nicméně je důležitá právě proto, že má velký potenciál zachycovat děti a mladé lidi už v počáteční fázi rozvoje rizikového chování. Terénní program Prahy 9 je úspěšný v kontaktování těchto mladých lidí, a proto může být svou činností pro ostatní subjekty, i klienty samotné, přínosný. Pracovnicím se daří s klienty udržovat stabilní vztahy, zároveň si ale před vznikem projektu uvědomovaly absenci hlubší a kvalitnější programové nabídky pro mladé lidi v Praze 9. Z veřejného závazku této služby vyplývá snaha pozitivně působit na děti a mladé lidi v této lokalitě s cílem pomoci jim překonat složité životní situace, naučit se řešit neznámé situace, zvládat konflikty, a hladce projít adolescencí do dospělého života, což je někdy velmi složitý proces. K této činnosti je zapotřebí mnoho úsilí, energie, času a také kvalitní zázemí. Snahou bakalářské práce je ukázat, že propojením spolupráce více subjektů dochází k posílení pozitivního působení na děti a mladé lidi, a že je taková spolupráce nesmírně důležitá a má smysl.

V minulosti výchovná a socializační funkce náležela čistě rodině jako instituci, a také školským zařízením, tedy škole a výchovným ústavům. Bakalářská práce se však pokouší nahlížet na problém rizikového chování u mladých lidí z pohledu terénní sociální práce, která se dle našeho názoru stále teprve etabluje a hledá si ve společnosti své místo. Její význam však roste, protože vliv rodiny, jak můžeme pozorovat, bohužel, není dostatečně silný a škola ve volném čase na mladou generaci nemá možnost dostatečně působit. Pracovnice Terénního programu Prahy 9 hovoří o fenoménu „děti na

klíč“. Jde o děti, které tráví volný čas na ulici s klíčem na krku, zatímco rodiče jsou v práci. Děti a mladí lidé často neumějí tento volný čas plnohodnotně využít. Dle našeho názoru některé instituce a zařízení vidí terénní sociální pracovníky jako konkurenci, nebo se k nim staví s nedůvěrou. Tu by si sociální pracovníci svou činností měli umět získat. Další vzájemná spolupráce subjektů totiž může být velmi přínosná. Dle našeho názoru se v českém socio-kulturním prostředí mladí lidé nedostávají do nepříznivé situace kvůli nedostatku materiálního zabezpečení, ale kvůli nedostatku pozitivního vlivu, který by jim napomáhal k pozitivní formaci osobnosti, kvůli nedostatku vzorů, které by jim pomohly zorientovat se ve společnosti a v určitých životních situacích. Nelze na mladé lidi působit pouze zákazy a nařízeními, ale je také třeba dávat jim podněty k přemýšlení. Mladí lidé jsou ve zvýšené míře ohroženi dezorientací ve společnosti a podlehnutím negativním vlivům a destruktivním vzorcům chování, čímž je ohrožen další vývoj jejich osobnosti. Vycházíme z předpokladu, že každý člověk, obzvláště adolescent s rizikovým chováním, má z hlediska vývojové psychologie potřeby, které nemusejí být v daném prostředí naplněny. Jde především o potřebu pozornosti, bezpečí, péče, pozitivního zájmu o jedince, a také o pocit, že se mu dostává od okolí podpory. V praxi se lze setkat i s rezistentními klienty, na které naše působení pravděpodobně nemá vliv. Setrvání v naší činnosti je však důležité z důvodu udržení nabídky blízkosti a opory v tomto složitém vývojovém období, ač to nemusí být samotnými klienty vždy pozitivně přijímáno.

Stěžejní je posilování partnerství školských zařízení se sociálními pracovníky, kteří jsou často školou vnímáni jako hrozba, nebo jako něco, co jim může narušit program. Školská zařízení mohou brát sociální pracovníky jako pokračování své činnosti, která pomáhá mladým lidem začlenit se pozitivně do společnosti. Mohou sociální pracovníky vnímat jako odborníky, kteří pomáhají odstraňovat negativní jevy ve společnosti a napomáhají pozitivnímu vývoji nejen v adolescenci, ale i v pozdějším věku, zejména po opuštění zařízení. Mladým lidem totiž často může chybět schopnost empatie, která se v tomto období teprve rozvíjí, a pokud jim pomůžeme ve správném emočním prožívání lze tím pozitivně působit na jejich vztahy. Úspěšné vztahy mohou pak být důležitou motivační složkou pro začleňování se do dospělého života. V metodologii byly zvoleny takové nástroje, díky kterým by mohl cíl vyniknout.

K analýze dokumentů byly se souhlasem vedení služby a samotných klientů pro tyto účely poskytnuty vnitřní metodiky, interní dokumenty a individuální plány.

I. Teoretická část

Projekt RE FRESH skupin je výsledkem dlouhodobé snahy provozovatelů sociálních služeb, nejen v Praze, ale v celé ČR, o hledání nových forem spolupráce (jako např. skupinová sociální práce, sociální práce v online prostředí), poněvadž se již delší dobu hovoří o tom, že kontaktní práce s klienty v jejich přirozeném prostředí není dostačující. Je velmi nárazová, nekonzistentní a nekontinuální. Často se jeví jako nad očekávání myslet si, že daný pracovník a klient znovu vůbec setkají. Po dlouhodobém hledání dalších možností byl v lednu 2020 zahájen společný projekt Výchovního ústavu Klíčov a Terénního programu Prahy 9. Je důležité zmínit, že podobné projekty již proběhly na několika místech v ČR, dokonce i v rámci zmíněné zaštiťující organizace Proxima Sociale. Myšlenka propojení terénní práce a skupinové sociální práce není nová. Dochází zde však k jedinečnému propojení více subjektů a sektorů dané lokality za účelem použití metody sociální práce se skupinou a právě na těchto předchozích zkušenostech projekt RE FRESH skupin staví a klade si za cíl zdokonalovat se. Práce se zabývá, jak již existujícími materiály, tak zároveň podává i vlastní poznatky a zkušenosti, tipy a doporučení, co se zdá být funkční, ale i naopak, čemu se vyhnout.

1. Rizikové chování adolescentů

Vycházíme-li z předpokladu, že největší vliv na formování osobnosti člověka má rodina, můžeme předpokládat, že rizikové chování má své kořeny již v raném vývojovém období. Marie Vágnerová v jedné ze svých publikací pojednává o odchylkách rodičovských postojů, případně o úplné absenci či odmítání těchto. *Rodiče buď nejsou schopni přiměřeného rodičovského chování a chybí schopnost porozumět potřebám dítěte a schopnost je saturovat; anebo rodiče nejsou ochotni akceptovat rodičovskou roli, nejčastěji jde o jedince s disharmonickým vývojem osobnosti, kteří bývají citově plošší, egocentričtí, s nedostatečnou empatií či sníženou schopností sebeovládání a nízkou úrovní zralosti.*¹ Hluboké neuspokojení základních psychických potřeb v dětství může vést k psychické deprivaci, kterou Vágnerová definuje jako „*negativní zkušenost, která vznikla neuspokojováním základních psychických potřeb v dostatečné míře po dostatečně dlouhou dobu.*“²

*Psychická deprivace může vést až k narušení vývoje osobnosti dítěte. Lze také hovořit o termínu subdeprivace, a k té dochází v případě, kdy rodina neplní zcela svou funkci a dochází ke kumulaci drobnějších rizikových faktorů a v důsledku může dojít k maladaptaci jedince.*³ Během života může

---

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Abnormální vývoj osobnosti jako následek negativního působení*. Druhé vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1996. ISBN 80-7083-175-8. Str. 6.

² Ibid. Str. 7.

³ Ibid. Str. 28.

jedinec rozvinout celou řadu patologických mechanismů chování, které jsou jakousi kompenzací těchto nenaplněných potřeb v průběhu vývoje osobnosti. Tato oblast není dostatečně ošetřena a možnosti intervence nejsou dostatečné a jasně dané.

Stát se snaží na takové jedince pozitivně působit skrze různé instituce a školská zařízení jako jsou výchovné ústavy, střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny atp. Nízkoprahová zařízení jsou méně formální službou, která s touto cílovou skupinou pracuje. Terénní program Prahy 9 pracuje s cílovou skupinou dětí a mladí lidé od 8 do 26 let. V projektu RE FRESH skupin se však zaměřuje na mladé lidi ve středoškolském věku 15 – 19 let, tedy na mladé lidi ve fázi adolescence. Pojem adolescence je vysvětlen v následující podkapitole.

Pojem adolescence, vybraná témata a jejich význam pro praxi

Adolescent neboli teenager je mladý člověk, který se nachází v určité životní fázi, etapě. Jde o vývojové období mezi pubertou a ranou dospělostí, jde tedy zhruba o věk mezi 11/13 až 21 let. V období adolescence se mohou vyskytovat různé rizikové jevy, které jsou níže teoreticky popsány. Skupiny RE FRESH jsou navrženy pro mladé lidi středoškolského věku, tedy zhruba 15 – 19 let. Z vnitřních dokumentů a z vnitřní analýzy vyplývá, že se v praxi se adolescenti setkávají s těmito problémy a tématy:

1. Šikana, kyberšikana, nezapadnutí do kolektivu
2. Vztahy s kamarády, spolužáky
3. Vztahy v rodině
4. Rodiče nemají dostatek finančních prostředků
5. Užívání návykových látek, alkohol, kouření
6. Vandalismus, bitky
7. Záškoláctví, řešení konfliktů s učiteli
8. Docházení na OSPOD/ke kurátorovi
9. Přejít na SŠ
10. Co dělat ve volném čase
11. Finance, nejasné představy o budoucnosti
12. Agrese, konflikty, násilí
13. Poruchy příjmu potravy
14. Sex, partnerské vztahy
15. sociálně – právní poradenství (trestní stíhání, soudy, záznamy v trestním rejstříku)

Specifičtí jsou klienti, kteří se dostávají do styku s terénními pracovníci při vycházce z výchovného ústavu. Nejčastěji řeší témata, která se týkají sociálně-právního poradenství (trestní

stíhání, soudy, záznamy v trestním rejstříku), důvodu pobytu ve výchovném zařízení, témata spojená s budoucností – to znamená, co budou dělat po odchodu z VÚ, dále jsou to alkohol, návykové látky, násilí, agrese, bitky, vztahy s kamarády, vztahy v rodině, škola, vztahy s kurátory, OSPOD, pobyt v ústavu a vztahy s vychovateli. Terénní pracovníci mají odborné vzdělání k tomu, aby se mohli o těchto tématech s klienty bavit, a mohou mít velký vliv na fungování vztahů s institucemi. Často může těmto klientům chybět pochopení vlastní situace, ve které se nacházejí.

Přehled oblastí, které musí adolescent zpracovat podle Eriksona⁴

V adolescenci jedinec zpracovává řadu oblastí, které jsou nezbytně důležité pro jeho další vývoj. Na všech těchto oblastech má klient, který se účastní projektu RE FRESH skupin, možnost pracovat. Jde o tyto oblasti:

1. Vývoj stabilního pocitu vlastní identity (včetně přijetí vlastního těla, sexuality a genderové role),
2. Vývoj nezávislosti – emancipace od původní rodiny, dosažení emoční autonomie,
3. Uznání významných vazeb s autoritami
4. Udržení významných vazeb s vrstevníky, získání akceptovatelné pozice ve vrstevnické skupině,
5. Ujasnění životních cílů a hodnot
6. Příprava na povolání a životní dráhu
7. Založení uspokojivého sexuálního vztahu

Adolescence je ze své přirozenosti zásadním vývojovým obdobím, které člověka vystavuje sklonům k rizikovému chování, které ale většinou s tímto věkem také odezní. *V průběhu lidské historie bylo vždy dospívání považováno za období velkých životních změn.*⁵ Je to věk, kdy se mladí lidé vyrovnávají s přechodem do dospělosti. Ocitají se pod tlakem hormonální bouře, a také na pomezí mezi přijetím odpovědnosti za svůj život a touhou uniknout před touto odpovědností. Přicházejí strachy ohledně prosazení se v kolektivu, v partě, v partnerském vztahu, ve škole. Ve všech těchto oblastech jsou na mladé lidi kladeny velmi vysoké nároky. Očekávání přicházejí od rodičů, ale také od adolescentů samotných. A tak mladí lidé často mohou být konfrontováni s pocitem nedostatečnosti. V důsledku pomyslného selhání se mladí lidé ve zvýšené míře mohou potkávat s tím, co je ve společnosti mnohem snadněji dosažitelné, než úspěch; tedy s alkoholem, s návykovými látkami, hazardem apod. Dostávají tak prostor ke vzniku závislosti a jiné sebedestruktivní modely chování. Mohou se začít objevovat problémy způsobené hazardem, agresivitou, a poruchami společenské

---

⁴ KABÍČEK, CSÉMY, HAMANOVÁ a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. s. 97

⁵ Ibid. Str. 13.

adaptace, šikanou, sebepoškozováním, kriminálním chováním, rizikovým chováním v online prostředí a také rizikovým chováním v oblasti sexuality.

Součástí tohoto vývojového období jsou vývojové krize, které nemusí být překonány vždy hladce a mohou zapříčinit řadu dalších potíží a dalších krizí. Problémy mohou mít různě hluboké kořeny, protože základní stavební kameny osobnosti člověka jsou položeny možná ještě před samotným narozením.⁶ Např. Vágnerová hovoří o *sociální dědičnosti*. Tzn., že vývoj rodičovského chování je závislý na vlastní předešlé zkušenosti.⁷ Potenciál osobnosti spočívá v genetické výbavě, osobnostních předpokladech, sociálních interakcích a vztahových vazbách v rodině. Vztahovými vazbami se do hloubky zabývá německý psychoanalytik Karl Heinz Brisich. „*Teorie vztahové vazby spojuje etologické, vývojově psychologické, systemické a psychoanalytické myšlení. Ve svých předpokladech se zabývá zásadními ranými vlivy na vývoj dítěte a pokouší se vysvětlit vznik a změnu silných vztahových vazeb mezi jednotlivci v průběhu celého lidského života.*“⁸

V adolescenci nabývá na významu trávení času s přáteli, mladí lidé se pokouší osamostatnit, a učí se rozvíjet schopnost samostatného myšlení a rozhodování. Nabývají na významu vnější vzory a rodina postupně ztrácí možnost zasahovat do vývoje jedince. Význam působení na osobnost se v tomto vývojovém období přesouvá na společnost a na vzory či vlivy, které se objevují mimo rodinu. Vrstevnické vztahy se stávají pro adolescentního jedince tak důležité, že jsou často spojené s hodnotou vlastního života a všeho, co je s životem mladého člověka spojené. Mají potenciál vývoj člověka silně ovlivnit a změnit, protože je schopen pro ně mnoho obětovat.

Z neuro-biologických studií vyplývá, že právě již v průběhu adolescence se u jedinců projevují sklony k rizikovému chování a závislostem, protože jde o období, kdy se rozvíjí větší impulzivita, emoční labilita a projevuje se právě nezralost některých mozkových center, čímž jedinec může predisponovat ke zneužívání návykových látek.⁹ RE FRESH skupiny poskytují díky propracovaným technikám pracovat např. s frustrační tolerancí, což pomáhá odolávat nepříznivým vnějším vlivům např. party, jíž je klient členem.

---

⁶ BRISCH, Karl Heinz. *Poruchy vztahové vazby: Od teorie k terapii*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-870-8. Str. 269.

⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Abnormální vývoj osobnosti jako následek negativního působení*. Druhé vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1996. ISBN 80-7083-175-8. Str. 7.

⁸ BRISCH, Karl Heinz. *Poruchy vztahové vazby: Od teorie k terapii*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-870-8. Str. 33.

⁹ KABÍČEK, CSÉMY, HAMANOVÁ a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. s. 55

Rizikové chování

Rizikové chování je esenciálním pojmem této bakalářské práce, stejně jako stojí v centru pozornosti projektu RE FRESH skupin, kterými se tato práce zabývá. Rizikové chování je fenomén, se kterým se pojí vlastní systém terminologie, teorie, i způsob diagnostiky. Tyto konstrukty nám pomáhají vidět problematiku i s jejím pozadím, které spočívá v biologických zákonitostech, v psychosociálním vývoji a přesahuje až do eticko-filozofických otázek. Je třeba pojem rizikové chování vysvětlit, abychom ho mohli zakomponovat do celého rámce práce.

Rizikovým chováním se zabývá celá řada odborníků nejen z oblasti psychologie. Na příklad podle Dolejše chování začíná být rizikovým jednoduše ve chvíli, kdy zapříčiňuje prokazatelný nárůst sociálních, psychologických, zdravotních, vývojových, fyziologických a jiných rizik.¹⁰ Jednoduše řečeno jde o chování, které vybočuje z normy. Nepoškozuje jen blízké okolí či společnost, ale především kvalitu života samotného jedince. O jedinci s rizikovým chováním můžeme říci, že z jeho jednání vzniká hrozba, ze které přirozeně plynou důsledky, jichž si ale jedinec nemusí být v danou chvíli vědom. Takový člověk, u něhož se projevilo nebo se projevuje rizikové chování, se nachází ve stavu, kdy potřebuje odbornou pomoc zvenčí, protože není schopen si v této situaci pomoci sám přirozenými mechanismy.

Je důležité zmínit, že vedle pojmu rizikové chování existují také další pojmy, se kterými se v odborné literatuře lze setkat. Jde především o chování *kriminální, predelikventní a delikventní, problémové, abnormální, antisociální chování a asociální chování*. Všechny tyto etikety vymezují formy chování, které nejsou v daném kontextu společensky nebo kulturně přijatelné, či akceptované.

Teorie rizikového chování a její význam pro praxi

Velmi detailně teorii rizikového chování popisují autoři Kabiček, Csémy, a Hamanová v knize *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Především z této publikace bakalářská práce čerpá, protože jde o pečlivě vypracovaný přehled. Snaha teoreticky popsat rizikové chování vychází z poznatků moderní vědy, a tento pohled celou teorii ovlivňuje a charakterizuje. V následující kapitole se nachází shrnutí teorie syndromu rizikového chování v dospělosti, neboli SRCH-D.

Syndrom rizikového chování v dospívání: SRCH-D

Syndrom rizikového chování je označení, které se vžilo v souvislosti s dospíváním mladých lidí. Jde o charakteristický soubor příznaků. Konkrétní projevy rizikového chování jsou více do podrobnosti uvedeny v pozdější kapitole. Lze říci, že toto chování se projevuje např. abúzem návykových látek, dochází k útěkům z domova, k záškoláctví, k drobným přestupkům, k nerespektování autorit. Objevují se problémy v psychosociální oblasti, a problémy v reprodukční

---

¹⁰ KABÍČEK, CSÉMY, HAMANOVÁ a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Str. 9.

oblasti. Některé projevy jsou problémové pouze ve vztahu k věku, k dospívání. Pomáhají jedinci řešit osobní nesnáze, nebo přináší osobní satisfakci v jeho vývojových potížích. Avšak i přes uznání legitimacy tohoto chování je nutno brát v potaz, že z dlouhodobého hlediska mohou přinášet pro život jedince závažné důsledky. Těmito důsledky mohou být vývoj závislosti na drogách, školní neúspěch až zanechání studia, problémy se zákonem, předčasné těhotenství atd.¹¹

Dle autorů Kabíček, Csémy a Hamanová, se „*problémovým chováním rozumí jakékoliv chování dospívajících, které může ohrozit jejich vývoj, ať už si je sám adolescent vědom jeho rizikovitosti, nebo není – v druhém případě je naším úkolem ho na rizikovost upozornit.*“¹² Původně se u nás i jinde mluvilo o sociálně patologických jevech; tento pojem je však již spíše zastaralý, a žil se název *syndrom rizikového chování v dospívání*, zkráceně SRCH-D.¹³

Rozdělení projevů rizikového chování (SRCH-D)

Problémové chování a jeho projevy u dospívajících ve věku 11 - 21 let lze, podle autorů Kabíček, Csémy a Hamanová, rozdělit na:

1. *zneužívání návykových látek,*
2. *projevy v psychosociální oblasti,*
3. *projevy v reprodukční oblasti.*

Toto dělení sice není totožné s okruhem problémů mladých lidí, na něž cílí projekt RE FRESH skupin, nicméně se do velké míry překrývají, či spolu souvisí, nebo z nich vyplývají. Autoři nabízejí tento popis jednotlivých oblastí problémového chování a jeho projevů:

1. Zneužívání (abúzus) návykových látek¹⁴

Jedním z projevů rizikového chování je abúzus návykových látek, ten může vést k rozvoji závislosti na těchto látkách. Jde o systém odměn v mozku, což však vede v důsledku k úniku z reality. Nejčastěji jde o kouření, pití alkoholických nápojů a užívání jiných NL. Adolescentům s tímto problémem mohou RE FRESH skupiny nabídnout oporu a zprostředkování kontaktu s dalším sociálním prostředím, což může být rozhodující pro překonání jakékoliv fáze zneužívání návykových látek, tedy experimentování, ale i závislost.

2. Projevy v psychosociální oblasti¹⁵

---

¹¹KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. s. 33

¹² Ibid. Str. 34.

¹³ Ibid. Str. 34.

¹⁴ Ibid. Str. 34

¹⁵ Ibid. Str. 34.

Druhou skupinou projevů rizikového chování jsou projevy v psychosociální oblasti. Sem patří protispolečenské chování, které však nutně nemusí, ale může, dosahovat charakteru trestného činu. Patří sem agresivita, delikvence, kriminalita; ale i autoagresivita, sebevražedné myšlenky, sebevražedné pokusy a také úrazy spojené s agresivitou nebo riskováním, obzvlášť řízení pod vlivem alkoholu nebo jiných látek.

Důležité je zdůraznit, že může jít o chování, jak dlouhodobého, tak přechodného charakteru. Může jít o rvačky, tyranizování slabších, týrání zvířat a krutost vůči zvířatům, vzdorovité a provokativní chování, záškoláctví a selhávání ve škole, opakované a závažné lhaní, útoky z domova, ničení, ničení majetku, krádeže a žhářství. Ve chvíli, kdy trvání těchto projevů přesáhne dobu šesti měsíců, mohou přecházet plynule v poruchy chování a ty jsou již považovány za onemocnění, která mají své označení a svá kritéria podle Mezinárodní klasifikace nemocí. Mluvíme o maladaptivním, často antisociálním chování.¹⁶

3. Projevy v reprodukční oblasti

Do třetí a poslední kategorie podle autorů Kabíček, Csémy a Hamanová spadají projevy v reprodukční oblasti. V této oblasti jde především o **předčasný sexuální život a s ním spojené časté střídání partnerů, a časté sexuální styky „bez ochrany“**¹⁷

Z širšího hlediska lze za problémové chování považovat také nezdravý životní styl jako kouření cigaret, nedostatek pohybu, sedavý způsob života s nadměrnou vazbou na počítač či televizi, nezdravou výživu a stravovací návyky, které někdy hraničí s chorobami, jako jsou mentální anorexie nebo bulimie.¹⁸ Terénní programy se snaží propagovat zdravý životní styl a metoda skupinové práce nabízí větší prostor pro řešení těchto témat než kontaktní práce na ulici.

Proces vyhledávání klientů praxi

V praxi můžeme pozorovat, že proces, kdy se adolescent stává ze zájemce o službu klientem, má svůj čas, a nemusí být jednoduchý. Hraje roli osobnost sociálního pracovníka, ale také vnitřní chuť mladého člověka něco pro sebe udělat a souhra vnějších okolností. Důležitým předpokladem pro práci s adolescenty s rizikovým chováním je alespoň minimální zájem teenagera o společenské dění, udržování vztahů, aktuální trendy jako je seberozvoj, psychologii či spiritualitu nebo o jakékoliv konstruktivní podněty zvenčí. Roli může sehrát také vnější motivace ze strany rodičů.

---

¹⁶ KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. Str. 34

¹⁷ Ibid. Str. 35

¹⁸ Ibid. Str. 35

Projekt RE FRESH má sice pevně daná pravidla jako např. povinná docházka, nicméně přihlášení se do programu je z velké části dobrovolné. Proto se předpokládá alespoň minimální zájem ze strany teenagera. Pokud ten si však uvědomuje výhody vlastní niterné práce, ví, že tím posiluje svou psychickou osobnost, může si rozšířit obzory a naučit se využívat svých silných stránek k uspokojování svých přání, potřeb, snů, a následně se pozitivně rozvíjet.

Sociální služby jsou jedním z nástrojů státní politiky, jak napomoci pozitivní adaptaci adolescenta s rizikovým chováním normálním podmínkám společenského života a společenskému prostředí. Jestliže nesnáze, se kterými se jedinec potýká, přerostou v neschopnost pomoci si vlastními nástroji, může být zachycen vnějšími mechanismy, které se mu snaží pomoci. Terénní programy nabízí kontakt s odborníky, kteří vyvíjejí aktivitu, aby jedinci pomohli problém uchopit a zpracovat. Mohou to být také pracovníci primárně-preventivních programů, nebo blízká osoba jako např. učitel/ka, případně školní psycholog, nebo metodik prevence. Každý občan může mladého člověka nasměrovat na příslušné pomáhající subjekty. Do RE FRESH skupin se klienti dostávají přes kurátora, přes svého terénního sociálního pracovníka, přes OSPOD, na doporučení výchovného ústavu či střediska výchovné péče, ale i škola může sehrát roli při motivaci žáka/studenta, aby se zapojil do podpůrného programu. Důležitý je důraz na správný vývoj osobnosti, při němž je potřebné i vytváření si vnitřních hranic mezi zcela svobodným osobním rozhodováním podle vlastních zájmů a respektováním společenských norem.¹⁹

Jak vyplývá z koncepce problémového chování a SRCH-D a z teorie vývoje osobnosti, rizikové chování je výsledkem souhry řady konkrétních faktorů u konkrétního adolescenta; tudíž je potřeba, aby v centru pozornosti byla především konkrétní osobnost jedince, její problémy a vývojové potřeby, ale současně i zaměření na širší škálu možných příčin. Kvalitní sociální pracovník se tak zajímá hlavně o osobnost daného adolescenta. Podle autoru Kabíček, Csémy, Hamanová *„je třeba dívat se na jedince z holistického pohledu, a zároveň programy podporující vývoj adolescentů musí mít seriózní základ, který je prověřený výzkumem a zpětně vyhodnocován“*.²⁰

Projekt RE RESH

Tím se dostáváme k podstatě této bakalářské práce, projektu RE FRESH skupin. Tento projekt vznikl jako odpověď na potřebu zkvalitnění a prohloubení služeb pro neorganizované mladé lidi a adolescenty s rizikovým chováním v lokalitě Prahy 9, která zahrnuje Prosek, Střížkov a Vysočany.

RE FRESH SKUPINY

---

¹⁹ KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. Str. 43

²⁰ Ibid. Str. 42

Z nabídky pracovníků Terénního programu Prahy 9 a poptávky ambulantního oddělení VÚ Klíčov po skupinové práci s mladými lidmi vznikla dohoda o realizaci projektu RE FRESH. Jde o projekt cílené kontinuální práce s rizikovou mládeží.

Účelem projektu je sociální práce s použitím metody skupinové práce s rizikovými mladými lidmi o intenzitě 12 setkání. Skupiny jsou určeny pro mladé lidi středoškolského věku 15 až 19 let, kteří jsou ve zvýšené míře ohroženi, nebo se již potýkají s výchovnými problémy, s rodinnými problémy, nebo s problematickými vztahy s vrstevníky. První běh projektu RE FRESH se uskutečnil od začátku ledna 2020 s plánovaným zakončením koncem března 2020 v rozsahu již zmíněných 12 setkání. Každý blok trvá 2x 45 minut a je zaměřený na jedno z témat, která si účastníci na začátku zvolili.

V tomto projektu jde o eklektický způsob práce se skupinou. Pracovníci čerpají z metod sociální práce a zároveň musí disponovat znalostmi z oboru psychologie. Skupinová sezení mají preventivní a vzdělávací charakter, který se nachází na hranici s terapeutickým přístupem. Klienti, kteří do skupin docházejí, mohou probírat s lektory témata, jako jsou závislosti, konflikty ve vztazích, trestně-právní odpovědnost a další. Mají možnost nácviku sociálních dovedností.

Projekt RE FRESH je jedno z možných řešení pro dospívající klienty středoškolského věku, kteří jsou vázání na Prahu 9 (vázanost na jinou městskou část však není překážkou). Jde o projekt, který se opírá o metodu skupinové sociální práce, které je v této práci věnována celá jedna kapitola. Jde o projekt na pomezí sektoru *Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy* a *Ministerstva práce a sociálních věcí ČR*. K projektu poskytl zázemí ve svých prostorech Výchovný ústav Klíčov. Původní myšlenkou také bylo, že skupiny budou určeny primárně pobytovému klientům VÚ Klíčov. Tato původní myšlenka však byla později modifikována a ukázalo se, že skupiny budou vhodnější pro klienty ambulantního oddělení VÚ a SVP.

Poptávka po potřebnosti rozšíření služby byla zjištěna pomocí dvou základních technik: dotazníkového šetření mezi klienty (mezi zájemci o službu i uživateli služby), které probíhá v rámci monitorovací aktivity lokality a rozhovorem. Rozhovory s klienty se uskutečňují v celém průběhu klienta službou. Individuální potřeby klientů jsou neustále zjišťovány v rámci kontaktu s nimi.

Rozdělení kompetencí v projektu RE FRESH

Tento projekt je specifický tím, že se na něm podílí více subjektů najednou. Tato kapitola by měla zpřehlednit, jak funguje rozložení kompetencí. Věnuje se popisu jednotlivých činností a kompetencí pracovníků, kteří jsou zapojeni do projektu RE FRESH. V dalších kapitolách se pro doplnění uceleného rámce práce věnuje blíže sociálním službám „terénní program“ a „ústavní péče“.

a) pracovníci terénního programu

Pracovníci terénního programu figurují v projektu jako lektori. Přinášejí zkušenosti s výchovnými, vzdělávacími a aktivizačními činnostmi. RE FRESH skupiny, ale i další aktivity

umožňují zprostředkování klientovi kontaktu se společenským prostředím a toho je docíleno pomocí aktivit, které umožňující lepší orientaci ve vztazích, protože se odehrávají se ve společenském prostředí. Sociální pracovník je také kompetentní k sociálně terapeutické činnosti, známé také jako socioterapie, jejíž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob. Klienti se mohou na lektory obrátit o pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (pomoc při vyřizování běžných záležitostí, pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou).²¹

b) pracovníci výchovného ústavu

V kompetencích výchovného ústavu je zastupovat nezletilého a zajistit jeho výchovu. To znamená také přípravu na výstup ze zařízení a život mimo něj²². Zapojením do projektu se výchovný ústav snaží o zvýšení šancí svých klientů na vytvoření vhodných podmínek pro adaptaci ve společnosti. Klienti VÚ se tak nejen připravují na budoucí život, ale mají také další kontakt se sociálním prostředím. Vytipovávání klientů, pro které by bylo vhodné zapojit se do projektu je v kompetenci VÚ Klíčov.

c) kurátoři

Kurátoři z Prahy 5 a z Prahy 9 se podíleli na přípravě projektu tím, že se zúčastnili přípravných schůzek, a pomohli navrhnout model RE FRESH skupin. Také se podíleli na vyhledávání vhodných klientů. *Práce kurátora je určována zákonem č. 359/1990 o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.*²³ Mezi kompetence sociálního kurátora v oblasti přímé péče patří následující:²⁴

1. základní sociální poradenství, kdy kurátor poskytuje informace při řešení nepříznivé sociální situace klienta²⁵, např. o možnostech výběru druhu sociálních služeb podle potřeb svých uživatelů,
2. zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, navazujících služeb a kontaktů,
3. aktivně vyhledává a kontaktuje potenciální klienty v jejich přirozeném prostředí, po oslovení poskytne informace o možnostech spolupráce a informuje klienta o právech a povinnostech, které pro něj z této práce vyplývají,

---

²¹ RATOLEST BRNO, z. s. *Sborník z konference spolupráce NZDM a výchovných ústavů*. Brno: Ratolest Brno, 2019. Dostupné z: https://www.ratolest.cz/wp-content/uploads/Sborn%C3%ADk_Ratolest_CZ_FIN.pdf. Str. 19.

²² Ibid. Str. 12.

²³ VELÍSKOVÁ, Kristýna. *Kompetence kurátora pro děti a mládež v rámci sociálně právní ochrany ve zlínském kraji*. Olomouc, 2012. Diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Pedagogická fakulta. Str. 27.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid. Str. 28.

4. zajišťuje a zprostředkovává citlivé údaje a dále s nimi nakládá způsobem, při němž je zajištěna ochrana osobních údajů,
5. spolupracuje s dalšími subjekty a odborníky v případě potřeby zajištění informací či poskytnutí odpovídající potřebné služby klientům²⁶,

V následujících kapitolách se pro doplnění uceleného rámce práce věnuje blíže termínům „ústavní péče“ a terénní sociální práce“.

---

²⁶ Ibid. Str. 29.

2. Ústavní péče

2. 1. Výchovné ústavy

Výchovné ústavy patří mezi školská zařízení, jejichž existence má v české společnosti poměrně dlouhou tradici. Tato zařízení poskytují základní péči mladým lidem, kteří z různých důvodů nemohou vyrůstat v původní rodině. Tyto důvody jsou zmíněny v první kapitole na str. 10. Do ústavní péče jsou děti a mladiství umístováni na základě rozsudku soudu, který jim nařídil *ústavní výchovu*, na základě soudního usnesení o *předběžném umístění do ústavu*, nebo po dohodě s rodiči.²⁷ Kromě ústavní výchovy existuje také *ochranná výchova*, a ta má za cíl izolovat a resocializovat toho, kdo se dopustil společensky nebezpečného činu.²⁸ V rodinách, kde výchova zásadním způsobem selhává, a rodiče neumějí, nechtějí, anebo se nemohou o dítě postarat, je soudem nařizována ústavní výchova. Jde o nefunkční rodiny, kde selhaly všechny pokusy o uzdravení a sanaci fungování rodiny.

Ačkoliv se ve společnosti v poslední době uvažuje o zrušení ústavní výchovy, dle našeho názoru se to zatím nejeví jako možné. V kontextu Prahy 9 je důležitá spolupráce těch tradičních, ale i méně etablovaných subjektů, jako jsou právě terénní programy. Terénní program Prahy 9 se snaží navazovat na činnost Výchovného ústavu Klíčov a podporovat ji. Oběma subjektům jde o hledání společných řešení, která budou pro mladé lidi s rizikovým chováním podporou v dospívání a začleňování se do společnosti.

Zařízení pro výkon ústavní výchovy se dělí následujícím způsobem:

1. Diagnostický ústav,
2. Dětský domov,
3. Dětský domov se školkou,
4. Výchovný ústav,²⁹

Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti

- a) s nařízenou ústavní výchovou,
- b) s uloženou ochrannou výchovou,
- c) které jsou nezletilými matkami, a pro jejich děti, nebo
- d) které vyžadují výchovně léčebnou péči, popřípadě se ve výchovném ústavu pro tyto děti zřizují oddělené výchovné skupiny.³⁰

---

²⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. Str. 151.

²⁸ Ibid. Str. 152.

²⁹ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. www.msmt.cz [online]. [cit. 2019-12-12]., str. 2, § 2, odst. 1. [Dostupné online](#).

Kritéria, jež nejčastěji vedou k návrhu ústavní výchovy, jsou: protiprávní jednání (přestupky a trestná činnost); začínající závislost na drogách, alkoholu, či automatech; útoky z domova; množství výchovných opatření uplatněných před návrhem ústavní výchovy; zahálčivý způsob života, nerespektování rodičů, sexuální promiskuita, členství v závadové partě; a také množství v dotazníku vypočítaných důvodů k návrhu na ústavní výchovu, jež u jednotlivého případu připadají v úvahu.³¹

Problematika ústavní péče a její význam pro praxi

Pracovnice terénního programu se opakovaně v rámci kontaktní práce setkaly s klienty VÚ Klíčov v jejich přirozeném prostředí, kde tráví klienti volný čas, např. s kamarády. Zaznamenaly potřebu ošetřit některá témata, se kterými se tito mladí lidé potkávají a svěřují. Zároveň si ale byly vědomy, že v prostředí party kamarádů bude s klientem velmi těžké tato témata probrat a ošetřit. Dle rozhovoru s pracovnicemi se tato témata týkala problémů, které zaznamenávají v odborných publikacích i někteří významní autoři. Mladí lidé se např. často potýkají s nestabilitou, která se pojí se střídáním různých ústavů a prostředí. I přesto, že materiálně jsou na první pohled zajištěni, strádají, protože jsou vychováváni ve skupinách a mají nedostatek podnětů.³² Z toho vyplývá, že jim mnohdy chybí individuální přístup. Často se také ocitají pod tlakem šikany a dětí narušujících řád a pravidla zařízení. „Šikanování a agresivita mezi svěřenci jsou v ústavech pro mládež stále ještě běžnými jevy. V některých ústavech napomáhá lhostejnost personálu k udržování pokleslého standardu péče, který se v nich za minulého režimu zabydlel. Kontakty s rodinami svěřenců jsou často minimální“³³

Matoušek píše, že „problematičtějšími svěřenci se pracovníci ústavů nechtějí vůbec zabývat. Po útěku je odmítá policie hledat, protože vzápětí po vrácení do ústavu z něj zase utečou. Pozornost v ústavech je dosud věnována převážně negativním stránkám svěřencovy osobnosti.“³⁴ To bohužel praxe potvrzuje. V daném zařízení může být také nedostatek personálu, což také může bránit zvyšování kvality poskytovaných služeb. Klienti jsou někdy také ovlivněni pocitem, že se nacházejí v nějaké instituci a tento pocit je negativní. I když uznávají, že jde o subjektivní pocit, sami někdy

---

³⁰Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. www.msmt.cz [online]. [cit. 2019-12-12]., str. 8, § 14, odst. 2. [Dostupné online](#).

³¹MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. Str. 153.

³²KOBZOVÁ, Petra. *Poruchy chování v prostředí výchovného ústavu* [online]. Brno, 2013 [cit. 2019-12-15].

Dostupné z:

https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/27323/kobzov%C3%A1_2014_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y
. Univerzita Tomáše Bati. Vedoucí práce PhDr. Alena Plšková., str. 15

³³MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. Str. 153.

³⁴MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. Str. 153.

neumějí s tímto pocitem pracovat a potýkají se s vnitřním odporem k institucím a autoritám. Spolupráce s terénními programy může klientům nabídnout méně formální podpurné vztahy. Zároveň může podporovat a rozšiřovat nabídku příležitostí k osvojení si praktických dovedností a samostatnosti. Je zásadní, aby se v ústavu mladý člověk ohrožený rizikovým chováním naučil, jak po propuštění z něj žít.

Důležité je udržovat se svými bývalými svěřenci kontakt. Po dosažení plnoletosti ze zařízení jedinec odchází a ocitá se ve světě, kde na něho čeká mnoho nástrah a překážek. Ukazuje se, že myšlení jedince v tomto věku ještě není plně zralé a tak nemůže disponovat nástroji, které by mu umožňovaly bránit se negativním vlivům přicházejícím zvenčí. Potýkat se může i s vnitřními limity. Bez podpurného působení je snadné pro mladého člověka vydat se cestou, která je pro jeho budoucnost v důsledku ohrožující. V tomto mohou sehrát důležitou roli terénní sociální pracovníci. Pokud ti mají přístup k těmto mladým lidem už během v pobytu v zařízení, mohou s nimi zůstat v kontaktu i po odchodu jedince ze zařízení. Jinak je velmi těžké je zachytit. Matoušek uvádí, že je úlohou kurátora, aby byl s klientem v intenzivním kontaktu zejména v době, kdy je v ústavní péči, a připravoval ho na návrat do přirozeného prostředí, „*což se prakticky neděje pro přetíženost kurátorů. Za dnešního stavu věci se klient, který nemá dobré rodinné zázemí, ocitá po propuštění z ústavu ve vztahovém a existenčním vakuu.*“³⁵

2. 2. Střediska výchovné péče

Středisko pro mládež v Praze 9 na Klíčově bylo jedním z prvních experimentálních zařízení tohoto typu v České republice. Vzniklo v roce 1984 jako pracovní výchovná skupina výchovného ústavu pro mládež. Ve středisku pracují jako kmenoví zaměstnanci i jako externisté psychologové, sociální pedagogové a sociální pracovníci. Střediska výchovné péče poskytují ambulantní nebo pobytové služby. Pokud středisko poskytuje i internátní péči, jako například na Klíčově, patří k personálu ještě učitelé, odborní vychovatelé a pomocní vychovatelé.

Střediska výchovné péče (SVP) jsou, stejně jako výchovné ústavy, školskými zařízeními, a poskytují preventivně výchovnou péči dětem a mladistvým od tří do osmnácti let (nebo do ukončení jejich přípravy na budoucí povolání). Do péče jsou přijímáni klienti, u kterých dominuje porucha chování, ale nebyla nařízena ústavní výchova, ani uložena ochranná výchova³⁶ Střediska výchovné péče hrají významnou roli při práci s mladými lidmi s rizikovým chováním.

---

³⁵MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. Str. 154.

³⁶HUTYROVÁ, Miluše a kol. *Děti a problémy v chování: Etopedie v praxi*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1523-3. str. 163.

Střediska výchovné péče poskytují tyto služby: poradenské (konzultace, poskytování odborných informací, pomoc klientům, orgánům sociálně právní ochrany dětí, a jiným orgánům a organizacím, které se podílejí na práci s dítětem a rodinou, jako jsou školy a školská zařízení); terapeutické; diagnostické; vzdělávací; speciálně pedagogické a psychologické; výchovné a sociální; a informační (zprostředkování kontaktu klientovi s jinými potřebnými orgány a subjekty, které zajišťují poradenské, terapeutické nebo jiné služby).³⁷ Tyto služby jsou poskytovány, jak již bylo zmíněno, ve formě ambulantní, celodenní, internátní (nejdéle 8 týdnů), či terénní (zejm. rodinné nebo školní prostředí klienta)³⁸

---

³⁷ Zákon č. 109/2002 Sb. *O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*. www.msmt.cz [online]. [cit. 2019-12-12]., str. 9 a 10, § 16, odst. 2. [Dostupné online](#) - <file:///C:/Users/vlasata/Downloads/zakon%20o%20v%20konu%20ustavn-%20v%20chovy%20nebo%20ochrann%C3%20v%20chovy.pdf>

³⁸ Ibid. Str. 10, § 16, odst. 3.

2. Terénní sociální práce

Projekt RE FRESH skupin se nachází na pomezí terénní sociální práce, ústavně-výchovné péče, a sociální práce se skupinou. Pojem terénní sociální práce hraje v projektu významnou roli ze dvou důvodů:

1. na skupinu se mohou přihlásit klienti, kteří sem přicházejí z terénní služby (anebo obráceně, klienti z výchovného ústavu se naváží na nízkoprahové služby),
2. lektoři projektu RE FRESH vycházejí z metodiky terénního programu, z terénního programu si přinášejí většinu svých zkušeností, své hodnoty a poslání, pravidla, rituály, a pracovní techniky a nástroje.

V České republice tuto formu sociální práce s mladými lidmi s rizikovým chováním provozují nevládní občanská sdružení, ve kterých obvykle pracovník (*streetworker*) působí jako předsunutý pracovník NZDM.³⁹ Terénní sociální práce je zaváděna z iniciativy státu na základě vládou schváleného *Programu sociální prevence*.

Streetworkeri neboli terénní sociální pracovníci jsou metodicky řízení Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR. Obecně platí, že se snaží pracovat i s některými jedinci z nejhůře ovlivnitelných skupin, jako jsou drogově závislí, prostitutky, skupiny romských dětí, či kriminálními gangy, tedy se skupinami, které mají pevnou strukturu.⁴⁰ Cílovou skupinou konkrétního terénního programu je naproti tomu neorganizovaná mládež od 8 do 26 let. Uchazečem či klientem se může stát ten, kdo se dle vnitřní metodiky potýká s nějakou nepříznivou sociální situací. Tyto situace jsou v podstatě totožné s tématy, se kterými se potýkají klienti vhodní pro RE RESH skupiny a jsou uvedené v kapitole první.

V rejstříku odborných činností, jež utvářejí základy kontaktní práce, mají své klíčové postavení již dříve zmiňované *výchovné, vzdělávací a aktivizační služby*. Klíma a Jedlička, jedni ze zakladatelů streetworku v ČR, píše ve své publikaci, že „*terénní sociální pracovníci svou činností podnikají kroky, které bývají charakterizovány jako kroky směřující k aktivizaci způsobu života, rozšíření vědomostí, dovedností a návyků klientů, které v důsledku vedou ke změnám v rizikových formách chování. Tento okruh činností, směřujících k rozvíjení nebo upevňování schopností mladého člověka, má výrazně výchovný náboj, a vede k rozšiřování jeho sociálních dovedností.*“⁴¹ Z toho vyplývá, jak bylo zmíněno na začátku práce, že pedagogický záměr těchto činností je velmi

³⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. Str.195.

⁴⁰ Ibid

⁴¹ KLÍMA, Petr a Richard JEDLIČKA. *Sociálně pedagogická práce s dětmi a mládeží v tíživých životních situacích v nízkoprahovém kontextu*. Speciální pedagogika 12;4. 2002. ISSN 1211-2720. 2002, 226-241 s. [cit. 2019-12-16]. ISSN 1211-2720. Dostupné z: <file:///C:/Users/vlasata/Downloads/226-241.pdf>. str. 234

blízký posláním obou tradičních výchovných institucí – rodiny a školy. Klíma a Jedlička také uvádějí, že „dalším podstatným úkolem kontaktní práce je pomoc při prosazování práv a zájmů klientů.“⁴²

Definice, cíle, poslání, cílová skupina

Definice a cíle a poslání Terénního Programu Prahy 9 vycházejí z vnitřní metodiky, která má oporu v odborné literatuře. Tato metodika zaštiťuje činnost terénních sociálních pracovníků při jejich práci. Velkým přínosem pro odbornou literaturu byl Petr Klíma, který byl zároveň jedním ze zakladatelů organizace Proxima Sociale jakožto jedné z prvních nízkoprahových služeb v ČR. Shrnuje definici takto: nízkoprahově organizované služby zahrnují dosti široký rejstřík metod, přístupů a strategií. Ty jsou nejvíce známé ve formě terénní sociální práce – streetworku, která působí přímo v prostředí, v němž se nacházejí cílové skupiny; ty pracující s neorganizovanou mládeží, například na velkoměstských sídlišťích nebo v lokalitách s vysokou nezaměstnaností.⁴³ Cílem terénních pracovníků je pak aktivní vyhledávání klientů a jejich kontaktování.

Cílovou skupinou terénní sociální práce jsou *“rizikovní jednotlivci a skupiny, kteří nejsou efektivně zachycováni existujícími institucemi, buď proto, že těmto institucím nedůvěřují a vyhýbají se jim, nebo proto, že v nich nemohou najít takové služby, které potřebují.”*⁴⁴ Kalina dodává, že *„jedním ze základních předpokladů sociální práce je, že lidé mají svůj vlastní potenciál, aby mohli řešit své problémy. Právo klienta na sebeurčení umožňuje klientovi rozhodovat, jak s tímto potenciálem naloží.”*⁴⁵

Důležitá je ovšem také atraktivita nabídky. Matoušek uvádí, že *„sociální pracovníci vycházejí do ulic proto, aby klientům poskytli informace, služby, přímou pomoc nebo jim zprostředkovali spojení s institucemi působícími ve městě.”*⁴⁶ Naproti tomu je ale nutné dodat, že dnešní klient často na první dobrou nehledá informace, ale něco, co ho zaujme, zabaví. Suché předávání informací může být tak pro klienta i pro pracovníka najednou noční můrou. V praxi se ukazuje, že důležitým výchozím bodem je osobnost klienta a vztah, který se s ním podařilo navázat.

Vztah se obecně nejlépe tvoří na základě společných zážitků. S tím počítají pracovníci, a proto se snaží přicházet s co nejpestřejší nabídkou programu. K tomu zakladatelé NZDM v ČR píší, že

---

⁴² KLÍMA, Petr a Richard JEDLIČKA. *Sociálně pedagogická práce s dětmi a mládeží v tíživých životních situacích v nízkoprahovém kontextu*. Speciální pedagogika 12;4. 2002. ISSN 1211-2720. 2002, 226-241 s. [cit. 2019-12-16]. ISSN 1211-2720. Dostupné z: <file:///C:/Users/vlasata/Downloads/226-241.pdf>. str. 234.

⁴³ Ibid. Str. 233-234.

⁴⁴ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti 2: Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. Str.159.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.Str.195.

„různé podoby sociální a sociálně-pedagogické práce jsou charakterizovány činnostmi, které směřují k aktivnímu vyhledávání a navázání komunikace (posléze i vztahů) s určitými cílovými skupinami.“⁴⁷ Byli si dobře vědomi, že „nejde pouze o to navázat nějaký letmý kontakt s těmito osobami – „problémovými“ jednotlivci či „závadovými“ uskupeními. Jde zejména o udržení žádoucího sociálního styku po tak dlouhou dobu, aby určité děti a mladiství rozpoznali užitečnost tohoto setkávání, aby připustili a rozpoznali, v čem a jak může být pro ně přínosné.“⁴⁸ To může mladé lidi vést k závěru, že odborná pomoc dospělých neznámá nutně omezující tendenci či dozorující a normativní přístup. Mohou dojít k závěru, že je v jejich vlastním zájmu změna nežádoucího chování. K tomu je třeba i jistá variabilita v prostředcích a postupech, a také dostatečný prostor pro autonomii v rozhodování.⁴⁹

Na jednu stranu by se mohlo zdát „že profesionální sociální pracovník pohybující se na ulici vlastně dělá klienty sociální pomoci z lidí, kteří o něco takového nestojí.“ Na druhou stranu praxe ukazuje, že mladí lidé jsou schopní a ochotní velmi rychle mezi sebe terénního pracovníka vpustit, zvláště pokud je jim sympatický, má co nabídnout, a nechává klientovi právo rozhodnout se. Nejenže tím nedochází k narušení hranic klientů, jak by se mohlo zdát, ale naopak: dochází ke zlepšování dostupnosti sociálních služeb. Pro klienta může být těžké vyhledat na správném místě, ve správném čase správný zdroj pomoci a správně ho oslovit.⁵⁰ Je třeba ale také dodat, že nad tím možná ani neuvažuje, protože se s takovou možností velmi pravděpodobně ani nesešel. Proto je dle mých zkušeností vhodné klienta nezahltit informacemi, nevystrašit ho, ale zprostředkovat mu zkušenost, že o odborné pomoci stojí za to uvažovat, případně mít již připravenou nabídku, čím lze klienta zaujmout.

Matoušek popisuje terénní činnost v několika fázích: první fází je vyhledávací fáze, lze předpokládat, že fáze budování zázemí již proběhla a pracovníci nějakým disponují, a tak by jakýmsi „vyvrcholením“ těchto procesů vyhledávání měly být pobyty v přírodě.⁵¹ Alespoň to odpovídá modelu 90. let. Služby podléhají určitému tlaku a snaží se jít s dobou, aby zaujaly klienty. Proto se snaží přicházet s novými nápady a s nabídkou pro klienty, která by odpovídala alespoň částečně také na aktuální trendy. Jednou z takových možností je práce v online prostředí, skupinová sociální práce, která je zdarma, atp.

Bez ohledu na to, že každá generace se projevuje jinak a má svá specifika, potýká se se stejnými problémy, které vyplývají podstaty člověka a jeho vývoje, proto čelit jednotlivým aspektům a

---

⁴⁷ KLÍMA, Petr a Richard JEDLIČKA. *Sociálně pedagogická práce s dětmi a mládeží v tíživých životních situacích v nízkoprahovém kontextu*. Speciální pedagogika 12;4. 2002. ISSN 1211-2720. 2002, 226-241 s. [cit. 2019-12-16]. ISSN 1211-2720. Dostupné z: <file:///C:/Users/vlasata/Downloads/226-241.pdf>. Str. 234.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. Str. 195.

⁵¹ Ibid. Str. 196.

*jevům je možné pouze za předpokladu aktivního vstupování do teritoria i do běžného světa lidí, o které máme zájem.*⁵²

Princip nízkoprahovosti

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež a terénní programy vycházejí z principu nízkoprahovosti. Ten je postaven tak, aby byla dětem a mladým lidem umožněna maximální dostupnost. Jde tedy o snahu odstranit časové, prostorové, psychologické a finanční bariéry, které by bránily cílové skupině ve vyhledání prostor zařízení či využití nabídky poskytovaných služeb.⁵³

Princip sociální prevence

Terénní sociální práce vychází také z principu sociální prevence, což znamená zaměření se na předcházení vzniku disfunkčních procesů (tj. narušení vnitřní rovnováhy a harmonického vývoje jednotlivců, skupin či větších celků), na možné poruchy vzájemných vztahů i vztahů ke společenskému a hmotnému prostředí. Sociální prevence je důležitým nástrojem působení na sociálně patologické jevy, či rizikové chování.⁵⁴ Jinými slovy můžeme také říci, že úkolem sociální prevence je zejména vytvářet příznivé podmínky pro fungování optimálních vztahů mezi jednotlivými lidmi a mezi člověkem a společností a zároveň jednatelce a společnost před sociální patologií chránit.⁵⁵

---

⁵² KLÍMA, Petr a Richard JEDLIČKA. *Sociálně pedagogická práce s dětmi a mládeží v tíživých životních situacích v nízkoprahovém kontextu*. Speciální pedagogika 12;4. 2002. ISSN 1211-2720. 2002, 226-241 s. [cit. 2019-12-16]. ISSN 1211-2720. Dostupné z: <file:///C:/Users/vlasata/Downloads/226-241.pdf>.

Str. 233.

⁵³ RATOLEST BRNO, z. s. *Sborník z konference spolupráce NZDM a výchovných ústavů*. Brno: Ratolest Brno, 2019. Dostupné z: https://www.ratolest.cz/wp-content/uploads/Sborn%C3%ADk_Ratolest_CZ_FIN.pdf. Str. 19

⁵⁴ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti 2: Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. Str. 159.

⁵⁵ Tesařová, 1995 in KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti 2: Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. Str. 159.

4. Sociální práce se skupinou

Na téma sociální práce se skupinou se dá nahlížet z mnoha úhlů. Pro uvedení do problematiky sociální práce se skupinou výborně slouží souhrnná stejnojmenná publikace Vladimíra Mašáta, který vymezuje teoreticky pojem sociální práce se skupinou, a její metody a techniky. K tomu přidává soubor doporučených a osvědčených her, a metod. Vhodná je také publikace od Evy Bártlové *Výcvik sociálních dovedností: studijní text pro obor sociální práce*, která formuje díky bohatým zkušenostem autorky pohled na sociální práci se skupinou.

Definicí termínu sociální práce se skupinou se v teoretické rovině zabývá především autor Oldřich Matoušek, kterého mnozí autoři citují. Na příklad v knize *Encyklopedie sociální práce* je pojmu věnována kapitola, ve které shrnuje historické pozadí vzniku sociální práce se skupinou v Německu. Kniha vystihuje spíše terapeutický ráz práce se skupinou s přesahem do sociální práce, ale jen částečně vystihuje charakter projektu RE FRESH.

Ke komplexnímu uchopení tématu je dobré orientovat se v literatuře, která se věnuje školské primární prevenci. Na tu se zaměřují dvě publikace: *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování* od Veroniky Pavlas Martanové a *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy* od Michala Miovského. On a kolektiv dalších autorů vydali také sadu monografických publikací, které se podrobně zabývají prevencí rizikového chování ve školství. Jde o následující publikace:

- I. *Prevence rizikového chování ve školství*
- II. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*
- III. *Programy a intervence školské prevence rizikového chování v praxi*
- IV. *Kvalita a efektivita v prevenci rizikového chování dětí a dospívajících*

Existuje také velké množství literatury, která nabízí konkrétní hry a techniky pro práci se skupinou. Přesto, že organizace Proxima Sociale disponuje vlastními propracovanými metodami a technikami, k rozšíření a obměně lze doporučit např. publikaci *Hry pro posílení psychické dovednosti*, která se zaměřuje na posílení sebejistoty a posílení pocitu vlastní hodnoty; prostřednictvím hry jsou navozovány situace, které mohou napomoci ke zmenšení pocitu nejistoty,⁵⁶ a jsou vhodné pro děti a mládež různého věku⁵⁷

Kniha *Cílená zpětná vazba: metoda pro vedoucí skupin a učitele* je vhodná nejen kvůli metodám, které lze použít při práci s účastníky, ale i pro samotné lektory, kteří mohou být pozitivním

---

⁵⁶ PORTMAN, Rosemarie. *Hry pro posílení psychické odolnosti*. Druhé. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-607-1. Str.11.

⁵⁷ Ibid. Str. 12.

vzorem a inspirací pro členy skupiny díky svému způsobu udělování zpětné vazby. Kniha obsahuje techniky, příklady, cvičení a rady, které slouží k rozvoji vlastních schopností na poli cílené zpětné vazby⁵⁸

Další doporučené publikace pro sociální práci se skupinou:

1. *Techniky arteterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi – Jean Campbellová*
2. *Hry pro osobní rozvoj – Eduard Bakalář*

Sociální práce se skupinou v kontextu projektu RE FRESH vychází z mnoha odborných publikací a z příkladů dobré praxe. Podle Navrátila „sociální práce se skupinou patří k tradičním metodám sociální práce.“⁵⁹ Metoda sociální práce se skupinou si neklade za cíl suplovat skupinovou terapii. Pracovnice, které odpovídají za realizaci projektu RE FRESH využívají možnosti skupinové sociální práce proto, že dává členům skupiny příležitost pro vzájemné sdílení, a toto sdílení slouží k učení, rozvoji utváření vztahů⁶⁰, či možnost zažít vlastní identitu, jelikož zde existuje příležitost pro individuální posílení a růst sebeúcty a sebedůvěry.

Nosnou oblastí při vytváření konceptu RE FRESH byl již zmíněný systém prevence. Tímto tématem se v České republice zabývá např. Michal Miovský. Sociální práce se skupinou, tak jak je chápána v projektu RE FRESH, má mnoho rysů, které se podobají školské primární prevenci. I ta se snaží o prevenci rizikového chování. Projekt RE FRESH ve velké míře nese prvky, které se nacházejí na pomezí indikované specifické prevence a nespecifické primární prevence, jejímž nositelem a garantem je *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Národní ústav zdraví*. Tento koncept je navržen pro školy, a organizace Proxima Sociale je jedním z poskytovatelů sociálních služeb, který si tuto službu zaregistroval a školám ji poskytuje.

Vzhledem k použití různých technik a her, které předpokládají nácvik dovedností a vzorců chování, lze říci, že v průběhu projektu pracovníci vycházejí také z přístupu behaviorální psychologie⁶¹. Zároveň ale pracovníci vycházejí z metod sociální práce a skupinová aktivita se řídí stejnými pravidly, jaká používají sociální pracovníci v nízkoprahových zařízeních (NZDM). V projektu RE FRESH přinášejí své metody a postupy mezi klienty Výchovného ústavu a Střediska výchovné péče Klíčov, který je také pod správou MŠMT, jako další školská zařízení.

---

⁵⁸ REITMAYEROVÁ, Eva a Věra BROUMOVÁ. *Cílená zpětná vazba: metody pro vedoucí skupin*. Třetí. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0988-1., str. 8

⁵⁹ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0. Str. 125.

⁶⁰ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0. Str. 125.

⁶¹ BĀRTLOVÁ, Eva. *Výcvik sociálních dovedností: studijní text pro obor sociální práce*. Ústí nad Labem: UJEP, 2006. ISBN 80-7044-749-4., Str. 8

Skupina, Skupinová dynamika

Navrátil píše, že skupina je příležitostí ke změně. Skupinové interakce vytvářejí prostor ke vzájemné pomoci, kde člen skupiny může být jak pomáhajícím, tak zároveň tím, kterému je pomáháno a tyto zážitky a zkušenosti podporují a stimulují osobnostní růst. Výhodou je možnost snáze překonat nepříjemné a bolestné zážitky sdílením mezi lidmi, kteří do skupiny vstupují s podobnou zkušeností.⁶² Z hlediska Terénního programu Prahy 9 a VÚ Klíčov je důležité, aby lektori sami prošli nějakou formou sebezkušenostního výcviku. Kdo prošel nějakou formou dlouhodobější skupinové práce, nebo skupinového výcviku, ví, jakou sílu může mít, a jaký tlak na změnu dokáže kvalitní skupina vytvářet. Může dojít až ke změnám v chování, ve vnímání pocitů, v postojích a názorech.

Klasifikace skupin

V projektu RE FRESH je hlavním účelem podpora pozitivního formování osobnosti klienta, a pomoci mu projít náročnými situacemi, se kterými se potýká s cílem podpořit ho, aby se zbavil projevů chování, které on sám vnímá jako nežádoucí. Navrátil jmenuje mezi velkou rozmanitostí v typologiích skupin tuto, a dodává, že během své existence mohou měnit svůj účel, ale ten by od začátku měl být co nejjasněji definovaný, aby skupina pro své okolí nebyla matoucí.⁶³

1. Sociální nebo rekreační skupiny,
2. Skupinová psychoterapie,
3. Skupinové poradenství,
4. Vzdělávací skupiny,
5. Diskusní skupiny, svépomocné skupiny, skupiny sociální akce.⁶⁴

V našem případě jde o skupinu na pomezí sociální skupiny a skupinové psychoterapie (socioterapie). Klienti mají možnost domluvit si individuální konzultaci a samotní lektori jim tuto možnost průběžně připomínají. Skupina může mít i prvky poradenství, protože sociální pracovníci v kontaktní práci běžně používají výkony jako je poradenství, informační servis, situační intervence.

---

⁶² NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0. Str. 125.

⁶³ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0. Str. 126.

⁶⁴ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0. Str. 126.

Plánování

Aby byla skupina úspěšná, je důležité také plánování. Na následujících řádcích se nachází extrakt aspektů, které zvyšují efektivitu skupiny. Je důležité vymezit si, *kdo* má být členem skupiny. Stabilita je podmíněna tím, nakolik je skupina homogenní, zatímco vitalitu skupiny podmiňuje to, nakolik je skupina heterogenní⁶⁵ Zásadními jsou věk, hodnotový systém, společný problém, schopnost akceptovat autoritu, sebevědomí a v další řadě také zájmy a inteligence.⁶⁶ Vzhledem k tomu, že skupiny RE FRESH jsou koncipovány pro klienty VÚ a SVP, došlo k tomu, že skupina byla více homogenní.

Velikost skupiny se obvykle pohybuje od 3 do 12 členů. Příliš nízký *počet* omezuje invenci, zatímco větší počet členů omezuje intimitu a participaci.⁶⁷ Limit našeho projektu byl 10 účastníků. Jak se objevuje znovu i v praktickém šetření, z šesti zájemců měla nakonec skupina čtyři členy.

Pracovnice Terénního programu si stanovily *délku trvání skupin* na 12 setkání v průběhu tří měsíců. Od *počtu setkání* se odvíjí otázka uzavřenosti nebo otevřenosti skupiny a *délka jednotlivých setkání*, musí být přizpůsobena fyziologickým a psychologickým potřebám členů.⁶⁸ Pro skupinu adolescentů se nakonec osvědčil formát 2 x 45 minut na jedno setkání. Mezi oběma bloky může být 10 až 15 minut přestávka.

Které **metody a techniky** by pracovníci měli zvolit? Vzhledem k cílům skupiny by měly být vybrány odpovídající hry, diskuze, experimentální cvičení, videotrénink atd.⁶⁹ Lektorky RE FRESH skupin čerpaly z osvědčených a zažitých technik a her, se kterými pracují opakovaně. Jak se ukazuje, je dobré mít na každé setkání některé hry či techniky v záloze pro případ, že je již klienti znají, nebo pro případ, že se změní potřeby setkání.

Pracovníci musí také zvážit, jaké **zdroje** využijí. To znamená vyřešit praktické věci jako místo setkávání, doprava členů na místo setkání (v případě zdravotního postižení a specifických potřeb), potřebný druh vybavení, zda bude spolupracovat s konzultanty nebo externími pracovníky, jakým způsobem budou vést záznamy atd.⁷⁰ V projektu RE FRESH poskytl prostor pro setkávání Výchovní ústav Klíčov, protože prostředí již bylo pro klienty známé. Subjekty se shodly, že by změna prostředí mohla být zpočátku pro klienty matoucí a mohlo by jít o příliš mnoho změn. Do budoucna se však na Praze 9 zvažuje změna místa setkávání s ohledem na potřeby klientů. Pracovníci se shodují, že je pro skupinová setkávání důležité pohodlí a materiálně technická úroveň vybavení. Není žádoucí komplikovaný přístup k sociálním zařízením, stísněný prostor, či nezařízená místnost. Ať jde o klienty

---

⁶⁵ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0. Str. 127.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid. Str. 128.

⁶⁸ Ibid. Str. 128.

⁶⁹ Ibid. Str. 128.

⁷⁰ Ibid. Str. 128.

pobytové, nebo ambulantní, je vhodné brát v úvahu také to, že někteří mohou mít spojené prostředí výchovného ústavu s negativními pocity jako je smutek, úzkost či odpor. V našem projektu byl jeden takový klient a ukázalo se vhodné s těmito pocity pracovat.

Skupinová dynamika

Každá skupina během svojí existence prochází vývojovými fázemi, které jsou typické pro dynamiku skupiny. Každý pracovník by měl být na jednotlivé fáze připraven, protože s sebou přináší různé výzvy a nároky. Jednotlivé fáze popisuje Navrátil následovně:

1. Formování

Fáze, kdy se všichni mají za úkol představit a kdy má sociální pracovník za úkol jednotlivé členy vtáhnout do dění ve skupině a propojit je a podpořit vznik pouta mezi členy, zatímco jednotliví členové testují, do jaké míry se mohou otevřít ostatním i sociálnímu pracovníkovi. Je to také fáze, kdy mají být ustanovena pravidla a normy, která mají usnadňovat vznik skupiny. Sociální pracovník musí projevovat zájem o jednotlivé členy skupiny.⁷¹

2. Bouření

Fáze, kdy se vytvářejí podskupiny a páry, názory členů se polarizují. Sociální pracovník by měl v takovém případě zachovat klid a neodplácet ve chvíli, kdy je jeho autorita napadena, protože to může pramenit z rozporuplných pocitů o členství ve skupině. Zároveň je to fáze, kdy má pracovník přenášet zodpovědnost na členy ve skupině, snažit se přecházet bouření, brát v úvahu, že každý člověk je jiný. Pracovník by měl facilitovat interakce mezi členy, a pokoušet se odhadnout, kdy zasahovat a kdy být tiše.⁷²

3. Normalizace

Fáze, kdy dochází k vytvoření skupinové soudržnosti, vzniká bezpečný prostor a intimita je vysoká. Vzniká identifikace se skupinou a nově přichodí členové mají v této fázi ztíženou možnost začlenit se. Objevuje se tlak skupiny na méně konformní členy, aby konformní byli. Pracovník členům dovoluje, aby si vzájemně pomáhali, a odstupuje z řídicí role, snaží se naslouchat, dotazuje se členů na jejich názory a nabízí vlastní pohledy. Je důležité, aby věnoval pozornost spíše procesům, které se odehrávají uvnitř skupiny, než obsahu samotnému.⁷³

4. Fáze uskutečňování

Sociální pracovník je již více na okraji. Členové nyní vnímají skupinu jako „svoji“ Může poskytovat své nápady, když jsou požadovány. Skupina si vytvořila kulturu společného řešení problémů.

5. Zakončení

---

⁷¹ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0. Str. 128.

⁷² Ibid. Str. 129.

⁷³ Ibid.

Fáze zakončení přichází po dosažení cíle. Očekává se, že cíl bude splněn, k čemuž ale také nemusí dojít. Tak či tak platí, že pokud by skupiny nebyly ve svůj čas ukončeny, riskují stagnaci a snížení produktivity. Existence časového limitu chrání nejen klienty, ale i samotného pracovníka před „zavěšením se na skupinu“. Může se dostavit pocit ztráty, odmítnutí, ale i naplnění. V této fázi musí být pracovník aktivnější, protože má za úkol shrnout v začátku stanovené cíle. Měl by shrnout zkušenosti a zisky a může zdůraznit zisky a pocity ztráty, posilovat zájmy mimo skupinu, pomoci skupině odpoutat se a vrátit se do běžného života. Měl by vyhodnotit schůzky a požádat o zpětnou vazbu.⁷⁴

---

⁷⁴NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0. Str. 129.

II. Praktická část

5. 1. Zaměření výzkumného šetření

Rizikové chování u adolescentů je jev, který se dotýká velké části společnosti a také mnoha oblastí. I nadále bude pro společnost důležité se tímto fenoménem zabývat a propojovat teoretické a praktické znalosti v této oblasti. Praktická část obsahuje, mimo jiné, rozhovor s pracovníci Terénního programu Prahy 9, který se zaměřuje na práci s rizikovou mládeží. Vyhodnocení rozhovoru a analýza dokumentů mají potvrdit nebo vyvrátit stanovené teze.

Hlavním cílem je zjistit, jaké jsou výhody a nevýhody metody skupinové práce s mládeží s rizikovým chováním v terénních programech NZDM, která pracují s cílovou skupinou neorganizované děti a mládež. Mimo to se autorka zabývá tím, jak metoda skupinové práce přispívá ke spolupráci subjektů pracujících s rizikovou mládeží, a jakým způsobem metoda skupinové sociální práce podporuje sociální dovednosti mládeže s rizikovým chováním. Sociálními dovednostmi je myšlena především schopnost začleňovat se do společnosti. Konkrétně se projevuje např. v hledání brigády a získávání prvních pracovních zkušeností, v hledání samostatného bydlení, rozvíjení komunikačních dovedností a zvládnání konfliktů, ale může jít také o finanční gramotnost a znalost potřebných právních předpisů.

5. 2. Formulace výzkumných otázek

Na základě svého záměru šetření jsem formulovala hlavní výzkumnou otázku, která zní:

HVO: Zjistit, jaké jsou výhody a nevýhody metody skupinové práce s mládeží s rizikovým chováním v terénních programech NZDM, která pracují s cílovou skupinou neorganizované děti a mládež. S tím souvisí také vyhodnocení průběhu projektu RE FRESH.

Aby bylo stanoveného hlavního cíle dosaženo, byly použity následující dílčí výzkumné otázky.

Dílčí výzkumné otázky:

Během přípravy projektu RE FRESH, do kterého jsem se zapojila, jsme předpokládali, že metoda skupinové práce pomůže propojit klienty více organizací a umožní komplexnější a hlubší spolupráci s klienty. Dílčí výzkumnou otázku jsem si proto formulovala tak, abych mohla ověřit, zda je toto tvrzení pravdivé a doporučit či nedoporučit, vyvodit pozitiva a negativa použití skupinové práce při propojování více organizací při působení na klienty.

VO1. Přispívá metoda skupinové práce ke spolupráci subjektů pracujících s rizikovou mládeží?

-Je vhodné použít metodu skupinové práce při terénní práci s klienty výchovných ústavů?

JAK: Z analýzy rozhovorů s pracovníci a z individuálních plánů se vyplývá, zda je pro klienty vhodné propojení terénního programu a výchovného ústavu, a také zda je přínosné, že terénní program pracuje s klienty VÚ.

Důležitou oblastí, o kterou projekt usiloval, bylo zvýšení sociální dovednosti mládeže s rizikovým chováním, což klientům zásadním způsobem může pomoci začlenit se do společnosti uplatnit tak své dovednosti. Druhou výzkumnou otázkou jsem tedy zaměřila tímto směrem, a rozhodla jsem se ji ověřit pomocí analýzy naplňování osobních cílů v individuálních plánech vybraných klientů.

VO2. Přispívá metoda skupinové práce ke zvýšení sociálních dovedností mládeže s rizikovým chováním?

- Zlepšuje metoda skupinové sociální práce v projektu RE FRESH sociální dovednosti klientů formulované v jejich individuálních plánech?

JAK: K vyhodnocení odpovědi používám anonymní příklad cílů IP a následně zhodnocení jejich změny.

Běžně používanou metodou v terénní sociální práci je metoda individuálního plánování. Třetí výzkumnou otázkou se snažím zjistit, jestli, a v čem, je použití metody skupinové práce pro klienty přínosnější oproti kontaktní a individuální práci, a jak a za jakých okolností by ji mohla služba terénních programů a NZDM využít. Při formulaci projektu RE FRESH jsme totiž předpokládali, že metoda skupinové práce umožňuje dlouhodobé, kontinuální, pravidelné a strukturované působení na klienty, což náhodná individuální práce v terénu neumožňuje.

VO3. Je rozdíl v efektivitě práce v případě skupinové práce a kontaktní práce Terénního programu?

- Co pozitivnějšího přináší skupinová sociální práce oproti individuální sociální práci klientům v terénních programech? (Co pozitivního přináší klientům VÚ?)

JAK: Poměření/porovnáním skupinové práce s (běžnou) individuální prací s klienty terénního programu provádím srovnání toho, co se dělá jinak ve skupinové sociální práci, co je na ní lepší (např. bezpečný prostor, hlubší spolupráce...).

6. Metodologie výzkumu

Výzkumné otázky rozpracovávám za použití kvalitativní výzkumné strategie. Podstatou této strategie je vytvořit komplexní holistický popis daného jevu, při kterém výzkumník analyzuje texty,

situace, názory a chování účastníků šetření, jak píše Hendl: „*Zkoumání se neprovádí v přirozených podmínkách*“⁷⁵

Zvolila jsem variantu evaluačně orientovaného šetření, a to z toho důvodu, že bývá prakticky orientován. Spočívá ve tvoření programu/přístupu (k rozvoji, eliminaci, intervenci) zkoumaného fenoménu. Cílem je posoudit změny (v chování, znalostech) skupiny nebo jednotlivce, ke kterým došlo na základě realizace programu/postupu a zhodnotit efektivitu. Náplň programu musí být dostatečně zdůrazněna a práce musí obsahovat systematickou reflexi průběhu programu a výsledků, které jsou diskutovány s odbornou literaturou. Tento přístup se hodí pro mé zhodnocení situace/změny (při spolupráci subjektů, sociálních dovedností klientů, efektivity skupinové práce) při realizaci projektu RE FRESH.

Jelikož mé šetření vychází z kvalitativního přístupu, vycházela jsem při výzkumu z induktivní metody. *Induktivní metoda znamená odvození obecného pravidla o určité pravidelnosti platné pro další události na jiném místě nebo v jiném čase z pravidelnosti zkoumaných událostí.*⁷⁶ Mým cílem však nebylo z jednotlivých rozhovorů a analýzy dokumentů nalézt obecné závěry, ale získat celistvý popis problematiky podložený konkrétními fakty.

Údaje jsou získány **metodou polostrukturovaných rozhovorů** s otevřenými otázkami a analýzou dokumentů. Polostrukturovaný rozhovor je „*kompromisem mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem. Tazatel se drží předem připravených otázek, avšak průběžně reaguje na podněty, které přicházejí ze strany respondenta. Nejedná se tedy pouze o sledování připraveného schématu.*“⁷⁷ Michal Miovský píše, že polostrukturovaný rozhovor vyžaduje náročnější technickou přípravu, kdy vytváříme určité schéma, které se stává pro tazatele závazným. Toto schéma obvykle specifikuje soubor otázek, na které se budeme respondentů ptát. Obvykle je možné zaměnit pořadí, v jakém se okruhům otázek věnujeme, a dle potřeby a možností tedy toto pořadí upravujeme, abychom tím maximalizovali výtěžnost rozhovoru. Někdy strategii v průběhu rozhovoru mezi jeho různými částmi diferencujeme.⁷⁸

Analytickou jednotkou jsou sociální pracovnice z Terénního Programu pro děti a mládež Prahy 9, které lektorovaly skupinová setkání. O rozhovor jsem požádala dvě pracovnice, které nejen, že tyto skupiny lektorovaly, ale mají zkušenosti s vedením skupin již z minulosti, například z primárních prevencí, ale také mimo oblast sociálních služeb, například vedení táborů, Skaut apod. Obě dvě pracovnice lektorovaly skupiny společně a zároveň se podílely na jejich přípravě. Rozhovory se uskutečnily v zázemí Terénního programu Prahy 9 po skončení projektu, tedy v srpnu 2020.

---

⁷⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody aplikace*. Praha: Portál, 2008.

⁷⁶ Ibid. Str. 34

⁷⁷ SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. Str. 91.

⁷⁸ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Str. 160.

Kritériem výběru je zkušenost s metodou sociální práce se skupinou, a počet odlektorovaných hodin v projektu RE FRESH skupin.

Jako další metodu jsem zvolila **analýzu dokumentů**. „Tato metoda nabízí přístup k informacím, které by se těžko získávaly jiným způsobem. Výhodou této metody je rozmanitost dokumentů a to, že nedochází ke zkreslení dat interpretací, jako se tomu děje například u rozhovorů. Objevuje se zde subjektivita pouze při volbě dokumentů, ne však při získávání dokumentů“.⁷⁹ Výhodou metody této metody oproti rozhovoru je ta, že nemůže dojít k opomenutí důležitých informací.

Pro rozhovor jsem oslovila dvě pracovnice, které mají nejbližší ke klientům zúčastněným v projektu RE FRESH skupin. K záznamu použiji diktafon, a s materiálem získaným rozhovorem budu pracovat se souhlasem respondentů. Nahrané rozhovory přepíši a vyhodnotím. Se souhlasem respondentů budou přepsané rozhovory použity.

Zkoumanými dokumenty budou: vnitřní metodika RE FRESH, zápisy ze schůzek mezi Terénním programem a VÚ Klíčov, a zápisy z 12 skupinových setkání, 4 individuální plány zúčastněných klientů včetně vyhodnocení těchto plánů, průběžná vnitřní hodnocení skupin sociálními pracovníky terénního programu, Závěrečné hodnocení průběhu projektu pro potřeby organizace, průběžné hodnocení skupin klienty + hodnocení skupin za pomoci techniky škálování. Do vnitřních dokumentů jsem mohla nahlédnout se souhlasem organizace a zúčastněných klientů. Kritériem výběru jsou konkrétní příklady, které podporují nebo vyvracejí výzkumné otázky.

6. 1. Časový harmonogram výzkumu

Sběr údajů se konal v období od ledna 2020 do srpna 2020. Plánovaná doba sběru údajů byla prodloužena v souvislosti s pandemií COVID-19. Z důvodu vládou nařízené karantény byla setkání odložena a vyhodnocování projektu se tak uskutečnilo se zpožděním. Pro rozhovor byly osloveny pracovnice zmíněného terénního programu, které pracují s cílovou skupinou neorganizované děti a mládež. K rozhovorům došlo v kanceláři zařízení. Rozhovory byly přepsány koncem července 2020 a vyhodnoceny byly začátkem srpna 2020.

6.2. Rizika výzkumu a jejich eliminace

Riziko výzkumu spatřuji ve volbě metody pro získávání dat. Zvolila jsem polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami a rizikem by mohlo být například to, že respondent bude ovlivněn tím, jak otázku pokládám. Také riziko spatřuji v tom, že jsem se na projektu částečně podílela, tudíž mé otázky mohou být ovlivněny tímto. Další riziko vnímám v tom, že si respondenti nemusí pamatovat všechny detaily z doby před karanténou, která projekt na 1.5 měsíce úplně odstavila.

Těmto rizikům se snažím předejít tak, že díky doprovodné metodě analýzy dokumentů se mohu opírat o záznamy z průběhu projektu, a udržuji si nezájatý pohled na vývoj projektu.

---

⁷⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody aplikace*. Praha: Portál, 2008. s. 130

6.3. Transformace

Transformace neboli přepis myšlenek do otázek, které korespondují s cílem, slouží k přeměně dílčích cílů do sledovaných znaků či indikátorů, respektive otázek, abychom věděli, jaké údaje je třeba při výzkumu shromáždit a co shromážděné údaje znamenají. V další fázi – analýza údajů probíhá transformace opačně, sebrané údaje se opět transformují a dostaneme odpovědi na dílčí výzkumné otázky a na hlavní výzkumnou otázku.

U každého dílčího cíle uvedu metodu získání informací, definuji nositele informací (zdroj) a nakonec určím indikátory, tedy sledovaná slova nebo uvedu konkrétní otázku. Pro lepší přehlednost nepoužiji formát tabulky, ale zvolím formu schéma.

6.3.1. Transformační schéma

VO1: Přispívá metoda skupinové práce ke spolupráci subjektů pracujících s rizikovou mládeží?

METODA: a) polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami

b) analýza dokumentů

ZDROJ: a) sociální pracovníce Terénního programu Prahy 9

b) vnitřní dokumenty – Metodika RE FRESH, Zápisy ze skupin, Zápisy ze schůzek, závěrečné hodnocení průběhu projektu pro potřeby organizace, průběžné hodnocení klientů + metoda škálování

INDIKÁTORY: a) výčet druhů spolupráce

b) četnost, kvalita spolupráce

c) záznamy ze společných schůzek

d) informace o subjektech podílejících se na práci s mládeží s rizikovým chováním na Praze 9 (název organizace, vypsát vše – rozdělit do kategorií)

OTÁZKY K ROZHOVORU:

Měli jste nějaká očekávání od projektu ohledně spolupráce organizací?

Jak spolupráce ovlivnila vztahy mezi Terénním programem Prahy 9 organizace Proxima Sociale a VÚ Klíčov?

Bude Terénní program Prahy 9 s Klíčovem i nadále spolupracovat?

Propojili se v průběhu projektu klienti VÚ nějak s Terénním programem Prahy 9?

Zlepšuje podle vás projekt kvalitu poskytovaných služeb zaměřených na mladé lidi s rizikovým chováním na P9?

OTÁZKY K DOKUMENTŮM:

Kolik setkání proběhlo v rámci příprav projektu?

Na čem se spolu subjekty zavázaly spolupracovat?

Jak jsou ošetřeny osobní údaje klientů v rámci spolupráce mezi subjekty?

Předávají si subjekty informace o klientech? Případně jakým způsobem?

VO2: Přispívá metoda skupinové práce ke zvýšení sociálních dovedností mládeže s rizikovým chováním?

Podotázky: Přispěla metoda sk. soc. práce v projektu RE FRESH k plnění cílů klientů v jejich individuálních plánech? Které sociální dovednosti se zlepšily? Jak se jejich sociální dovednosti změnily?

JAK: uvádím anonymní příklady cílů v individuálních plánech a zhodnocení jejich změny, z jejich porovnání vyplyne odpověď na zformulovanou otázku.

METODA: a) Polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami

b) analýza dokumentů

ZDROJ: a) sociální pracovnice Terénního programu Prahy 9

b) individuální plány

INDIKÁTORY: a) pozitivní zkušenosti v oblasti sociálních dovedností, např. bydlení, brigády,
zvládání konfliktů

b) změny ve vývoji klientů podle osobních cílů z IP

OTÁZKY K ROZHOVORU:

Jaký má podle tebe vliv metoda skupinové sociální práce na sociální dovednosti klientů?

V čem spatřuješ výhody a nevýhody použití metody skupinové práce?

DOPLŇKOVÉ OTÁZKY:

Stanovovali si klienti cíle?

Jak jsi vnímala jejich případné změny?

Byl počet členů stálý?

Je něco, co jste v průběhu projektu postrádali (ať už ty anebo klienti)?
Měnily se nějak potřeby skupiny? Zvládaly jste na ně reagovat?

OTÁZKY K DOKUMENTŮM:

Došlo u klientů k nějaké pozitivní zkušenosti v oblasti sociálních dovedností (např. bydlení, práce, zvládání konfliktů atp.)?

Jaká je četnost pozitivních zkušeností v oblasti sociálních dovedností?

K jakým pozitivním zkušenostem došlo v oblasti sociálních dovedností?

K jakým změnám došlo dle stanovených cílů v IP?

Jak se projevíly jednotlivé změny při použití techniky škálování?

VO3: Je rozdíl v efektivitě práce v případě skupinové práce a práce kontaktní?

- Co pozitivnějšího přináší skupinová sociální práce oproti individuální sociální práci klientům v terénních programech? (Co pozitivního přináší klientům VÚ?)

JAK: Poměřením/porovnáním skupinové práce s (běžnou) individuální prací s klienty terénního programu provádím srovnání toho, co se dělá jinak ve skupinové sociální práci, co je na ní lepší (např. bezpečný prostor, hlubší spolupráce...).

METODA: a) polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami

ZDROJ: a) sociální pracovnice Terénního programu

INDIKÁTORY: a) výčet faktorů (délka spolupráce, kontinualita, hloubka, návaznost)

b) informace o tom, jaké jsou rozdíly v odlišných přístupech a metodách

OTÁZKY K ROZHOVORU:

Co je podle tebe přínosnější na skupinové sociální práci oproti té individuální, případně kontaktní práci v terénu?

Jaké jsou odlišnosti skupinové práce oproti individuální a kontaktní terénní práci?

DOPLŇKOVÁ OTÁZKA:

Co pozitivního přináší skupinová práce klientům VÚ Klíčov oproti kontaktní či individuální práci?

OTÁZKY K DOKUMENTŮM:

Jak dlouho probíhá proces skupinové sociální práce a jak dlouho probíhá individuální či kontaktní práce?

Jak se projevují faktory jako délka, kontinualita, hloubka a návaznost skupinové sociální práce na zlepšování sociálních dovedností mladých lidí s rizikovým chováním?

6.4. Analýza a interpretace dat

K analýze dat jsem použila metodu kódování dat. Kódování dat je pojem, který má velmi širokou definici. V kontextu této práce můžeme říct, že je to proces, kdy neseskupené údaje převádíme do datových jednotek, s nimiž potom dále pracujeme a kterým jsou přiřazovány názvy.⁸⁰

Po rozdělení dat podle zdrojů a použitých metod, proběhla redukce dat. Vynechala jsem všechny části textu, které neobsahovaly explicitně vyjádřené informace. Následovala analýza upravených dat, kdy jsem se snažila popsat získané údaje. K tomu jsem zvolila „metodu vytváření trsů“. Tímto způsobem dochází ke vzniku obecnějších, induktivně zformovaných, kategorií, jejichž zařazení do určité skupiny (trsů) asociujeme s opakujícími se znaky nebo určitým charakteristickým uspořádáním atd. Společným znakem může být např. tematický překryv.⁸¹ Jinými slovy budu hledat části textu, které se dotýkají daného, úzce ohraničeného tématu. Při vytváření trsů jde v podstatě o shlukování dat. Jako klíč bylo použito transformační schéma, které nyní použiji ale opačným směrem.

Prostřednictvím interpretací dat budu hledat odpovědi na zkoumané otázky a vycházet při tom budu z holistického přístupu.

Citace respondentů jsou uvedeny v uvozovkách, a to v doslovném přepisu. Respondenti jsou odlišeni označením A, B. Individuální plány jednotlivých klientů jsou rozlišeny označením číselným, od 1 do 3.

Analyzované údaje jsou interpretovány zvlášť pro jednotlivé dílčí výzkumné odpovědi, a ty jsou následně zodpovězeny.

6.4.1. VO1: Jak přispívá metoda skupinové práce ke spolupráci subjektů pracujících s rizikovou mládeží?

Dílčí výzkumnou otázku jsem formulovala tak, abych mohla ověřit, zda přispívá metoda skupinové práce ke spolupráci subjektů pracujících s rizikovou mládeží a doporučit či nedoporučit ji, vyvodit pozitiva a negativa použití skupinové práce při propojování více organizací při působení na klienty. Proto je v prvních odstavcích popsán proces příprav projektu, a následné odstavce se věnují tomu, jak probíhala spolupráce mezi subjekty. V dílčím shrnutí budou shrnuty nejpodstatnější informace a závěry.

---

⁸⁰ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. s. 210

⁸¹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. s. 221

Dle výpovědi respondentky B oslovily pracovnice terénního programu VÚ a SVP Klíčov s nabídkou vzájemné spolupráce, a na úvodní schůzce přednesly postřeh, že opakovaně potkávají při své práci pobytové klienty VÚ Klíčov, kteří si nevědí rady s určitými životními tématy. Respondentka A říká, že zpětná vazba od klientů na VÚ byla pozitivní, až na drobná nedorozumění s vychovateli. Pracovnice si byly vědomy, že tato nedorozumění mohou pramenit i z nepochopení smyslu pravidel ze strany klientů. Braly ohled na nepříznivou sociální situaci klientů a na okolnosti, které je dovedly do těchto podmínek a usoudily, že, by mohla být všestranně užitečná hlubší spolupráce s touto cílovou skupinou. Subjekty se shodly na použití metody skupinové práce, která umožňuje mnohem užší vazby s klienty.

Před začátkem projektu proběhly celkem dvě úvodní schůzky mezi Terénním programem a VÚ Klíčov. Jedné z nich se zúčastnila i psychologka ambulantního oddělení VÚ Klíčov a vedoucí ambulantního oddělení Prahy 5 a Prahy 10. Osobní kontakt byl velmi přínosný, protože pracovníci tak měli příležitost se seznámit a vzájemně si přiblížit poslání svých služeb a svou činnost. *„Paní z Prahy 5 měla také zájem o nabídku skupin pro své klienty, po vyhodnocení situace jsme seji ale snažily spíše směřovat na NZDM klub JednaTrojku na Praze 13, což je pro jejich klienty bliž,“* uvádí respondentka A.

Několik měsíců probíhalo hledání vhodných klientů, pro které by mohl být projekt přínosný, a kteří by mohli být přínosní pro skupinu. V tomto období byli vedoucí obou subjektů v kontaktu telefonicky, osobně navštívily pracovnice terénního programu výchovný ústav jednou. Vybraní klienti nakonec uzavřeli za přítomnosti rodičů trojstrannou dohodu s oběma subjekty. Podepsáním souhlasili zájemci s podmínkami účasti a se zpracováním dat.

Pracovnice ambulantního oddělení VÚ Klíčov, která za klienty nesla odpovědnost, se zúčastnila prvního setkání, protože chtěla doprovodit své „svěřence“ do nové skupiny. Když se přesvědčila, že je vše v pořádku, skupinu opustila, aby se jednotlivci mohli ponořit do nového procesu. To hodnotí pracovnice terénního programu jako pozitivní gesto, které upevňuje vztahy i v očích klientů, a zároveň klienti vědí, že jim na nich pracovníkům záleží. Pracovnice terénního programu po celou dobu byly v kontaktu se zástupcem vedoucího ambulantního oddělení, kterému také posílaly stručné zápisy z jednotlivých skupin, aby mohl mít přehled o tom, jak skupiny zhruba probíhají, především jestli klienti plní docházku. Tyto zápisy obsahovaly velmi stručné informace, jak vyplývalo z původní dohody mezi subjekty. V průběhu projektu se však ukázalo, že by bývalo bylo efektivní použití i klientské intervize, kde by pracovníci mohli vzájemně konzultovat další postup při práci s klienty, aby se jejich práce tzv. „nedublovala“. Po ukončení projektu proběhla mezi subjekty hodnotící schůzka, kde se rozhodovalo o budoucnosti projektu. Oba subjekty si přejí nadále v projektu pokračovat a spolupráci hodnotí jako přínosnou a shodují se na drobných úpravách konceptu, aby spolupráce byla ještě provázanější a působení na klienty tak bylo ucelenější a koncipovanější.

Jako komplikaci uvádí respondentky fakt, že se jim nepodařilo zacílit na pobytové klienty VÚ, což byl původní záměr. To si ale respondentky nedovedou vysvětlit. Respondentka A reflektuje fakt,

že po oslovení instituce se s nimi spojil pouze vedoucí ambulantního oddělení SVP, pobytového oddělení se pravděpodobně rozhodlo nezapojit, anebo neměli vhodné klienty. Později se také ukázalo, že ne všichni klienti jsou schopni ve skupině pracovat. Pracovníci zařízení tedy berou na vědomí potřebu diferencovat lépe a hůře formovatelné klienty a dát přednost lépe formovatelným a více motivovaným klientům. Dle našeho názoru si také pracovnice terénního programu musí získat důvěru ve své schopnosti, a to je proces, který může trvat delší dobu než jeden běh skupin.

Respondentka A uvedla zajímavý fakt, že jeden klient měl ve velké míře problém, jak se zapadnutím do kolektivu, tak s docházkou do zařízení školského typu. Dle jeho vlastních slov byl rád za možnost docházet na Klíčov, ale má zásadní problém s atmosférou, která panuje v prostorách školských zařízení a léčebných zařízení. Kontakt s institucí, která je o něco méně formální, tedy hodnotil pozitivně.

Popis subjektů

Z analýzy dokumentů vyplývají následující fakta, která jsem roztřídila do jednotlivých podkapitol. Snahou je popsat přehledně zúčastněné subjekty a jejich kompetence, vysvětlit na základě čeho byli vybíráni klienti/účastníci projektu, co bylo cílem projektu, také zachytit vývoj myšlenky a následně celého projektu.

Proxima Sociale a Terénní program Prahy 9

Tato kapitola je věnována organizaci Proxima Sociale, a její službě Terénnímu programu Prahy 9. Jak již bylo řečeno na začátku práce, autorka může čerpat ze svých zkušeností v projektu RE FRESH skupin díky pozici pracovnice v sociálních službách v této organizaci.

Proxima Sociale, o. p. s.

Organizace Proxima Sociale o. p. s. je pokračovatelem činnosti občanského sdružení Proxima Sociale, o. s. Toto sdružení bylo roku 1993 registrováno Ministerstvem vnitra ČR a od roku 2014 pokračuje ve své činnosti jako obecně prospěšná společnost, která je vedena u Městského soudu v Praze.⁸² Proxima Sociale je poskytovatelem sociálních služeb podle zákona 108/2006 Sb.

Organizace se primárně zaměřuje na práci s dětmi, mládeží a rodinnou a již 27 let **poskytuje celou řadu služeb, které pokrývají tyto oblasti:**

- 1. Programy pro děti a mládež (nízkoprahové programy, probační program)**
- 2. Výchovné a vzdělávací programy (primární a selektivní prevence)**
- 3. Poradenské a pobytové programy (občanská poradna, azylový byt, podpora rodiny)**

---

⁸² *Výroční zpráva. Proxima Sociale, 2018.*

4. Rozvojové projekty⁸³

Přestože tato organizace byla založena teprve před 25 lety, a tudíž je velmi mladá, má ve svých řadách i pracovníky s poměrně bohatými zkušenostmi v oblasti metod sociální práce se skupinou. Sociální pracovníci je získávají, jak ve výchovně-vzdělávacích programech, tak v programech pro děti a mládež. Tedy především v primárních prevencích a probačních programech. Zajímavostí je, že Výchovné a vzdělávací programy a Programy pro děti a mládež spadají do odlišných resortů, kterými jsou MŠMT a MPSV, a fungují odlišně, co se týká financování i metod práce. Uvnitř organizace tak mají pracovníci možnost získat zkušenosti v obou oblastech, a čerpat tak z obou podklady a zkušenosti.

Terénní program Prahy 9

Terénní program Prahy 9 je nízkoprahová sociální služba, která je na Praze 9 realizována od roku 2009. Zaměřuje se na prevenci kriminality a rizikových jevů u cílové skupiny dětí a mládeže a poskytuje nabídku smysluplných a kreativních volnočasových aktivit. Služba realizuje také monitoring lokality s cílem zjišťování přání a potřeb cílové skupiny v oblasti Prahy 9, které je v konečné fázi může být použito také pro komunitní plánování Městské části Prahy 9. Program kromě kontaktní a individuální sociální práce nabízí výjezdové resocializační pobyty, kde si klienti trénují dovednosti jako je sebeobsluha a soběstačnost, účastní se vzdělávacích bloků, jejichž výběr mohou ovlivnit.

Terénní program Prahy 9 je iniciátorem projektu RE FRESH skupin. Pracovnice Terénního Programu Prahy 9 oslovily s touto nabídkou spolupráce VÚ Klíčov z důvodu opakovaných kontaktů s klienty VÚ Klíčov, se kterými nebylo možné pracovat kontinuálně a uceleně. Původní myšlenka byla, že složení lektorů se může střídát jako v terénní práci. Nicméně od této myšlenky bylo později upuštěno. V průběhu skupin navíc přišla situace s COVID-19, došlo tak k neplánovanému prodloužení plánované doby trvání projektu, který byl nakonec dokončen v květnu 2020.

VÚ a SVP Klíčov

VÚ a SVP Klíčov je zařízení a zároveň středisko na území MČ Praha 9, a nacházejí se v rezortu MŠMT. Vedení a provozní oddělení celého zařízení spolu s většinou základních oddělení výchovného ústavu a čtyřmi odděleními Střediska výchovné péče sídlí na Praze 9 - Prosek. Další oddělení VÚ a SVP se nacházejí na Praze 5, a v Křesíně v okrese Pelhřimov, kde se nachází komunitní oddělení pro klienty s problémy se zneužíváním omamných a psychotropních látek.⁸⁴ Domluva vznikla mezi jmenovanými subjekty z Prahy 9, ale vyjednávání se účastnilo i SVP Praha 5.

Výchovný ústav

---

⁸³ Proxima Sociale /online/. Ocit. 2020-03-140. Dostupné z: <http://www.proximasociale.cz>

⁸⁴ VÚ a SVP Klíčov. *Klicov.cz* [online]. [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <http://www.klicov.cz>

Výchovný ústav Na Klíčově realizuje na svých odděleních soudně nařízenou ústavní výchovu. Je určen pro chlapce ve věku od 15 let. Prioritou VÚ Klíčov je především podpora klientů ve studiu a profesní přípravě na externích středních školách a učilištích. Zařízení spolupracuje s rodinou a zároveň podporuje samostatnost klientů, náhled a pochopení důvodů nařízení ústavní výchovy, přijetí odpovědnosti za své chování a vytvoření příznivých podmínek po odchodu z ústavní výchovy do běžného života.⁸⁵ Součástí zařízení je i Středisko výchovné péče.

SVP Klíčov

Střediska výchovné péče zajišťují preventivně výchovnou péči pro děti, žáky a studenty s rizikem vzniku a vývoje poruch chování a negativních jevů, ohrožujících jejich psychosociální vývoj. SVP poskytují svou intervenci také rodičům (osobám odpovědným za výchovu) nebo škole. SVP Klíčov poskytuje služby orientované na práci s dětmi a mládeží s výchovnými problémy, potížemi v komunikaci a vztazích např. v rodině. Zabývá se otázkami ohledně rizikových jevů ohrožujících dítě ve zdravém psychosociálním vývoji. Nabízí svým klientům ambulantní péči, nebo celodenní oddělení – stacionář pro děti navštěvující základní či střední školy nebo učební obory, případně internátní oddělení, která realizují dobrovolné nebo soudně nařízené pobytové programy. Ve zprostředkování vhodné formy pomoci slouží jednotlivé ambulance Klíčova.⁸⁶

Ambulantní oddělení poskytují péči dětem převážně od deseti let do ukončení přípravy na budoucí povolání, což bývá do devatenácti let, horní hranicí je pak 26 let.⁸⁷

Cílová skupina a výběr klientů

Cílovou skupinou byli mladí lidé středoškolského věku od 15 do 19 let. Z původního záměru pracovat s pobytovými klienty VÚ Klíčov sešlo, a poptávka byla změněna na skupiny pro klienty ambulantního oddělení VÚ Klíčov. Formát skupiny byl uzpůsoben tak, aby byl přínosný pro mladé lidi, kteří procházejí složitým životním obdobím a chtějí se zdokonalit v řešení životních, vztahových situací, nebo se chtějí zlepšit komunikačních dovednostech. Vzniklá skupina byla nakonec spíše homogenní. To znamená, že výběr klientů byl podmíněn určitým typem klientů. V tomto případě šlo o klienty, kteří měli jako společný problém nezapadnutí do kolektivu a problémy s komunikací.

Vznik projektu

Vzhledem k nedostatečnému provázání služeb na Praze 9, oslovil Terénní program Prahy 9 VÚ Klíčov s nabídkou spolupráce na projektu RE FRESH. Inspirace k tomuto projektu se pracovníci

---

⁸⁵ Výchovný ústav. *Klicov.cz* [online]. [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://www.klicov.cz/vychovny-ustav/>

⁸⁶ Středisko výchovné péče Klíčov. *Klicov.cz* [online]. [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://www.klicov.cz/stredisko-vychovne-pece-klicov/>

⁸⁷ SVP. *VÚ a SVP Klíčov* [online]. Praha [cit. 2019-12-14]. Dostupné z: <https://www.klicov.cz/svp/>

Terénního Programu P9 inspirovali od sociálních pracovníků z Prahy 11, kteří realizují podobný projekt s názvem Balance skupiny a od pracovníků neziskové organizace Pontom. Důležitým zdrojem inspirace při tvorbě vlastní metodiky byl také sborník brněnské organizace Ratolest, který vznikl jako výstup z konference „Spolupráce NZDM a výchovných ústavů“.

Proběhlo několik setkání s vedením Klíčova a s kurátory, kde si všechny strany ujasnili podmínky spolupráce a jakým způsobem bude práce s klienty probíhat. Na podzim roku 2019 začalo vytipovávání vhodných klientů, kterým byly předány informace o projektu. Začátkem ledna se zájemci dostavili na individuální schůzku s pracovníky Terénního programu. Posledním krokem bylo podepsání smlouvy mezi Terénním programem Prahy 9 a zájemci, kteří se od té chvíle stali klienty a uživateli služby Terénního programu a VÚ Klíčov.

NZDM tak mohou obecně sloužit jako návazná nebo doplňková zařízení pro děti a mladé lidi, navštěvující nebo opouštějící VÚ nebo klienty SVP.

Průběh skupin

Od 15. ledna začaly skupiny, které trvají 90 minut s 15minutovou přestávkou mezi jednotlivými bloky. Maximální počet klientů byl stanoven na 10. Proběhlo 12 skupinových setkání, projektu se zúčastnili 4 klienti, úspěšně dokončili 3 klienti. Jedná se o klienty, kteří se potýkali se zvýšenou mírou rizika ohrožení návykovými látkami, šikanou nebo záškoláctvím, kteří se setkávají například s problémy v komunikaci s rodinou, s problematickými vztahy mezi vrstevníky, často si nejsou jistí svou budoucností a jsou v péči kurátorů pro mládež nebo docházejí do ambulance na klíčově.

Jedinou zásadní komplikací projektu byla epidemie koronaviru, kdy byl kvůli bezpečnostním opatřením státu VÚ jako školské zařízení od 11. 3. po dobu jednoho měsíce uzavřen. Osmé setkání se tak výjimečně uskutečnilo v zázemí Terénního programu Prahy 9. Následující setkání byla z bezpečnostních důvodů odložena.

Způsob spolupráce

VÚ poskytl pracovníkům Terénního programu Prahy 9 jednu místnost ve svých prostorách, kde se mohou sociální pracovníci setkávat s klienty. VÚ a kurátoři se také ujali role zprostředkovatelů klientů, kteří by mohli mít o zapojení se do projektu zájem.

V průběhu projektu poskytovali sociální pracovníci Terénního programu pracovníkům VÚ Klíčov speciálně upravené zápisy ze setkání tak, aby byla dodržena mlčenlivost, na kterou mají účastníci právo.

Celkově se tedy skupina skládala ze dvou lektorů a jednoho záložního lektora. Jelikož šlo o pilotní projekt, lze nižší počet přisuzovat testování spolupráce mezi dvěma subjekty, kdy pracovníci

Klíčova nechtěli pracovníkům Terénního programu svěřit některé problémové klienty. Roli také může hrát nízká propagace projektu a nízké povědomí veřejnosti. Vyloučit nelze ani nepopularitu sociálních služeb a veřejných institucí. Na druhou stranu členové skupiny chodili na setkání rádi, rádi se zapojovali do aktivit a účastnili se i jiných akcí, které pořádal Terénní program. Důkazem, že klienty jednotlivé bloky bavily je i to, že si dobrovolně ukrajovali z přestávky, aby stihli jednotlivé aktivity.

Dílčí shrnutí:

Metoda skupinové práce přispívá ke spolupráci subjektů pracujících s mládeží s rizikovým chováním na Praze 9. Tím se nechce říci, že je tato metoda fyzicky vázána na konkrétní služby. Jde o pracovní postup, uspořádaný celek poznatků či obsahů vědy v kontextu sociální práce. Za společným účelem použití této metody se však pracovníci subjektů mohou osobně poznat a z těchto interakcí následně vznikají projekty, které mohou nabídnout více, podle toho, čím který subjekt disponuje. Na příkladu tohoto projektu můžeme říci, že VÚ a SVP mají v péči klienty, které je pro terénní programy někdy těžké zachytit a navázat s nimi spolupráci, protože kontaktní práce je nárazová. Terénní pracovníci zase mohou mezi klienty VÚ a SVP přinést nové podněty, techniky a hry. Zároveň mohou do skupiny přivést terénní klienty, kteří mají obvykle méně závažné problémy, než typičtí klienti ústavů a středisek. Tato kombinace může být oboustranně obohacující.

6.4.2. VO2: Jak přispívá metoda skupinové práce ke zvýšení sociálních dovedností mládeže s rizikovým chováním?

Přispěla metoda skupinové sociální práce v projektu RE FRESH k plnění cílů klientů v jejich individuálních plánech? Které sociální dovednosti se zlepšily? Jak se jejich sociální dovednosti změnily? Metoda sociální práce se skupinou, jak uváděly respondentky, přispívá jednoznačně svou jednoduchostí, co do navázání vztahu mezi lektory a účastníky skupiny. Respondentky se shodují, že metoda skupinové sociální práce poskytuje možnost dlouhodobé, strukturované, a kontinuální práce, která je založená na principu bezpečného prostředí a zároveň na principu dobrovolnosti a vzájemné důvěry. Zároveň se snižuje riziko, že účastník opustí skupinu, protože se na začátku zavazuje smlouvou. Tím se učí mladí lidé přijímat ve větší míře zodpovědnost za svůj život, za svá rozhodnutí a za změnu rozhodnutí.

Z individuálních plánů vyplývá, že nejčastějším cílem bylo zapadnutí do kolektivu, naučit se navazovat a udržovat funkční vztahy (např. rodinné, vrstevnické, partnerské); naučit se vytvářet takové sociální vazby, které nevedou do nepříznivé sociální situace; pracovat na tom, aby dokázali společensky přijatelným způsobem řešit konfliktní situace. Tento cíl si vytyčili všichni členové skupiny. U většiny se v minulosti objevovalo vzdorovité a agresivní chování v důsledku nějaké nepříjemné životní zkušenosti, např. nepřijetí kolektivem, šikany. Ve skupině byl ale i klient, který s konfliktním chováním problém neměl, ale spíše se nad míru stranil.

Rizikem u všech klientů je to, že by v důsledku problému přestali chodit do školy, tudíž by nedokončili ani střední vzdělání a zůstalo by jim pouze vzdělání základní. U jednoho klienta se objevilo riziko inklinace k extremismu, k extrémním názorům a k extrémnímu vymezování se vůči ostatním.

U jednoho klienta se také dostalo na řešení tématu „odpor k institucím školských zařízení“. Díky projektu těchto skupin dostal klient možnost navázat vztah i s jiným zařízením méně formálního charakteru. U tohoto klienta došlo k posunu především, co se týká náhledu na svůj problém. Měl možnost s lektorkami probrat vysoká očekávání ze strany rodičů na své sociální vztahy. Klient mluvil o tom, že má v reálném životě málo přátel, upřednostňuje online kamarády, např. ze zahraničí, se kterými ale plánoval i osobní setkání. U klienta došlo k posunu v tom smyslu, že se mu pravděpodobně nepodaří změnit nastavení vztahů ve škole, ale chápe, že je normální mít jen pár přátel, se kterými si rozumí a že pro život není důležitá kvantita, ale kvalita. U klienta došlo k pocitu uvolnění. Metoda škálování, kterou během skupin klienti používali, ukazuje, že tento klient se neposunul, co se vytyčeného cíle týká. Nicméně pracovnice hodnotí pozitivně vývoj v tomto směru, který se však odráží spíše v osobní rovině, než ve společenské. Klient pracoval s tím, že není důležité vyhovovat jen požadavkům ostatních, ale hlavně pocít spokojenosti sám se sebou.

Skupina dává členům poznat možnost, že jiní lidé mohou žít úplně jinak. Ves skupině byl jeden funkční klient s autismem, který si však nepřál o diagnóze mluvit, a tak o tom ostatní členové nevěděli. Jeden klient to na konci hodnotil tak, že měl možnost poznat, že jsou i lidé, kteří jsou od něj hodně odlišní, že se musel naučit vyrovnávat se s tím, že ho daný člověk štvě, a že ho to naučilo mnohem větší toleranci. Z toho lze pozorovat, že ačkoliv se ve skupině setkávají klienti se zdánlivě stejným problémem, situace každého z nich je zcela individuální. Skupina jim nabízí čas k sebepoznání, prostor k nácviku různých situací, k novému pohledu na různé situace, na různé lidi.

Respondentka A zdůrazňuje, že nejvýraznější změny, které zaznamenala se týkaly hlavně toho, jak klienti rostli. Respondentka B zase popisuje, že šlo především právě o to, že vyrostli, než že by se nějak zásadně změnili. A právě růst je to, co jim dává možnost k zamyšlení, k reflektování drobných změn v pohledu na různé situace. Dostali zpětnou vazbu na svoje fungování ve skupině, a na svoje chování. Respondentka B vyzdvihuje v této souvislosti právě klienta s autismem, který měl ve skupině prostor dozrát. Domnívá se, že v klientův prospěch hrálo nejvíce to, že mohl začít v novém kolektivu s čistým štítem. Na Klíčov totiž musel docházet kvůli napadení učitelky, a toto si nesl stále s sebou jako nálepku. Absolvoval i hospitalizaci v psychiatrické léčebně. Respondentka B popisuje, že se klient během skupin velmi pozitivně posunul, měl možnost zbavit se tohoto stigma. *„Neříkám, že to byla chyba učitelky, myslím, že za jiných okolností by k tomu nedošlo“*, říká Respondentka B.

Respondentka B také uvádí, že důležitý přínos je podle ní v tom, že skupina je více méně povinná, ačkoliv je dobrovolná. Klienti tedy musí dorazit, i když se jim nechce, protože nedostavení by se neslo své důsledky a museli by vysvětlovat důvod. Což neplatí v terénu. Práce je velmi nahodilá, a klient už se s pracovníci nemusí znovu potkat. Respondentka A uvádí, že právě skupina dává

možnost učit se pravidlům. „V terénu máme jediné pravidlo, a to je s respektem“, takže jestliže to nefunguje, pracovnice z kontaktu odcházejí. Respondentka B navíc uvádí, že pozoruje, že přihlásil-li se klient do skupiny, je to velká záruka úspěchu, protože klient už zde přichází sám a to je vypovídající hodnota v tom smyslu, že klient má větší motivaci problém řešit.

Co se týká dynamiky skupiny, zaměřila jsem se na navázání vztahů. Jak bylo řečeno, klienti ze začátku potřebovali více podnětů od lektorek, celá komunikace proudila spíše přes lektorky, protože klienti měli velký problém zpočátku bavit se mezi sebou. Až později se klientům podařilo navázat vztah i s ostatními klienty, což ale kvůli velkým rozdílům v osobnostech nebylo hned možné. Dynamiku skupiny rozproudil až příchod nového klienta, který však skupinu předčasně i opustil. Skupinová dynamika už však fungovala dobře i bez něj. Z toho plyne, že i jeden jediný člověk může ovlivnit celý proces. Odpoutání proběhlo plynule. Skupina byla řádně ukončena, klienti dostali diplom. Všem však byla nabídnuta další spolupráce. Klienti jsou zváni na další akce Terénního programu, a dva toho, dle slov respondentek, využívají.

Dílčí shrnutí:

Z analýzy dat vyplývá, že skupinová sociální práce má velký potenciál při zvyšování sociálních dovedností. Důležité je však dobré plánování, a na změnu dynamiky může mít počet účastníků, zejména změna v počtu účastníků. Klienti dostávají zpětné vazby od ostatních členů skupiny a utvářením vztahů ve skupině vzniká tlak na změnu v chování klienta.

6.4.3. VO3. Je rozdíl v efektivitě práce v případě skupinové práce a kontaktní práce Terénního programu?

Respondentky uvedly, že metoda skupinové práce jim umožnila doplnit střípek do mozaiky sociálních služeb na Praze 9. Respondentka B hodnotí úroveň sociálních služeb na Praze 9 pozitivně. Mají podle ní dobrou úroveň. Jak ale obě respondentky uvádí, postrádaly na Praze 9 nástroj, který by jim umožňoval možnost pracovat s klienty na hlubší úrovni. Metoda skupinové sociální práce se tedy zde ukázala právě tím vhodným pojátkem dvou subjektů, pro něž je spolupráce výhodná, jak z hlediska technického zázemí, tak z hlediska financování a personálního zabezpečení.

Použití metody skupinové sociální práce se ukázalo jako nejvhodnější. To se ukázalo na základě předpokládaných potřeb klientů, na základě přání pracovníků Terénního programu, i pracovníků VÚ Klíčov. Přání a potřeby klientů a uchazečů o službu jsou zjišťovány během celého jejich průběhu službou a jsou zjišťovány pomocí dvou základních technik, kterými jsou rozhovor a dotazníkové šetření. Potřeby subjektů pracujících s neorganizovanou a rizikovou mládeží na Praze 9 vycházely z rozhovoru na první schůzce, které se zúčastnily pracovnice terénního programu a ředitel ambulantního oddělení VÚ Klíčov.

Z toho lze vyvodit fakt, že metoda skupinové práce je o dost strukturovanější než kontaktní práce. Na určité úrovni je i kvalitnější. Respondentka B uvádí, že se sama cítila jistější díky tomu, že se mohla na skupiny předem připravovat. *„Vždy bylo předem jasné, o čem to ten den bude,“* říká. Pozitivně hodnotí také to, že si klienti sami vybírali témata, která je zajímala. *„Měli na to několik setkání,“* uvádí. Zároveň ale říká, že byly flexibilní, a reagovaly na případné změny. Konkrétně šlo např. o to, že se v průběhu skupin členové hodně zajímali o partnerské vztahy a sexuální tematiku, na což lektorky reagovaly, a věnovaly tématu vždy dostatečný prostor.

Pozitivní přínos pro klienty VÚ je však obohacení standardní struktury programu VÚ, také fakt, že klienti měli možnost setkat se s méně formální institucí, než je výchovný ústav. Měli možnost napojit se na novou sociální službu, kde se seznámili s novými lidmi. *„V zimě jsme měli hodně lidí na doučování, kam jeden klient chodil, takže měl možnost potkat se s jinými našimi klienty. A také se tři klienti skupin zúčastnili našich akcí jako třeba „přespávačka“. Tam měli možnost potkat děti, které sice mají také své problémy, ale ne v takové míře,“* říká respondentka A. Vzhledem k tomu, že společně všem účastníkům skupiny byly problémy s komunikací a se zapadnutím do kolektivu, měli možnost si tyto dovednosti vyzkoušet, jak na skupinách, tak potom na akcích Terénního programu.

Nastavení formátu skupin tak mohly lektorky upravit přímo na míru tomuto druhu klientů. Respondentka A navíc uvádí, že kdyby takovéto klienty oslovily individuálně na ulici, nejspíš by se jim vůbec nepodařilo navázat vztah. Při práci s těmito klienty bylo obzvlášť důležité poskytnout jim bezpečný prostor, a čas na to, aby se mohli otevřít a naučit se spolupracovat mezi sebou. Některé aktivity, třeba kreslení hradu a rolí na něm vypadalo tak, že každý pracoval na svém rohu papíru, místo aby se domlouvali, jak budou postupovat. Respondentka B uvádí, že zpočátku klienti nedokázali příliš komunikovat mezi sebou, a tak musely reagovat na potřebu věnovat se každému hodně zvlášť. To se změnilo s příchodem nového účastníka skupiny, který byl hodně otevřený, rád mluvil o sobě a rád boural hranice.

Dílčí shrnutí:

Metoda skupinové sociální práce je vhodným nástrojem pro práci s klienty VÚ, poněvadž pro tyto mladé lidi je nadmíru důležitá kontinualita. Z jejich životních situací často vychází právě potřeba, aby se jim někdo dlouhodobě věnoval, a to ne nahodilým způsobem, ale pravidelně. To, že terénní program dochází za klienty na půdu VÚ, kde jsou v podstatě doma, se ukazuje jako dobrý krok směrem k navázání vztahu s klientem a k nabídnutí další spolupráce na méně formální úrovni. Z rozhovorů vyplývá, že je důležité nastavit si předem pravidla a nepodcenit materiálně – technickou stránku. Respondentky uvádějí, že zpočátku oba subjekty podcenily význam individuálních konzultací, které by fungovaly jako doplněk skupinových setkání.

Do budoucna mají v plánu více individuálních setkání, dle potřeby klientů, protože ne na vše zvládají reagovat ve skupinách. Respondentky také mluví o tom, že do příště zavedou klientské intervize s Klíčovem, aby zvýšili kvalitu obou služeb.

Diskuze

V průběhu života jsem se opakovaně setkávala s výrokem, že „vyspělost společnosti se pozná podle toho, jakým způsobem se staví ke svým problémům“. Tato fráze mi zůstala silně vtisknutá do paměti. Společnost se vždy potýkala s nejrůznějšími problémy, a vždy bude. Důležité ale je, jak se k nim staví.

Základní popis vývoje osobnosti s rizikovým chováním uvádí např. Vágnerová v publikaci *Abnormální vývoj osobnosti jako následek negativního působení*. Tento proces vývoje je důležité brát neustále v úvahu. Společnost se posunula k takovému uspořádání, kde mají ženy větší právo na profesní seberealizaci, jdeme neustále technologicky dopředu, a zdravému vývoji člověka někdy nevěnujeme dostatečnou pozornost. Z toho, co slyším i ve svém okolí, hodnoty jako je např. rodina klesají na zadní příčky. Pro mnoho lidí je přednější prestiž, seberealizace, hmotné zajištění. Není mým cílem tyto proměny ve společnosti nijak hodnotit. Svým způsobem mohou být odrazem teorie Maslowovy pyramidy potřeb. V praxi se však setkáváme s velkou rozmanitostí a s velkými rozdíly mezi lidmi a rodinami. Vývoj jde neustále kupředu, a někdy zapomínáme, že i mladí lidé jsou jen lidé, a že mají své tempo, a potřebují svůj čas, aby věci zpracovali. Ať už jde o rychlost vývoje společnosti, nebo třeba rozvod rodičů, mladí lidé potřebují podporu společnosti. Nizkoprahová zařízení se snaží tuto podporu poskytovat odbornou formou.

Výsledky této práce staví na základech, které byly položeny v 90. letech a na začátku minulých desetiletí. Stojí za nimi významní čeští autoři jako Klíma, Jedlička, Matoušek a další. I nadále však musíme vycházet z faktu, že metoda terénní sociální práce a koncept nizkoprahových zařízení je stále ještě ve fázi zrodu. Publikace, o které se opírá vznik těchto zařízení, jsou často velmi nekonkrétní, jak pro začínajícího pracovníka, tak pro zkušeného pracovníka. To je ale dle našeho názoru dobře, protože to dává prostor kreativité a invencím, a zároveň nám to dává prostor reagovat na společenské změny a na změny trendů u mladých lidí. Dnes se setkáváme s tím, že co bylo atraktivní pro dospívající lidi v 90. letech, už pro dnešní mladé lidi atraktivní není. Stále hledáme nové možnosti, jak se přiblížit mladým lidem a tak mohou nizkoprahová zařízení působit navenek nekonzistentně. I to může dávat prostor pro negativní mínění ve společnosti, která se často staví k neziskovým organizacím negativně a odmítavě. Dle našeho mínění to však souvisí s tím, že jde o službu, která si teprve hledá cestu ke společnosti a své místo v ní. Stejně tak jsou velmi čerstvé autorčiny zkušenosti v této oblasti a bylo by vhodné výsledky projektu moci zhodnotit ještě jednou, s větším odstupem, a propojit je s výsledky dalších běhů skupin.

Kdybych měla začít psát práci znovu, ale se současnými zkušenostmi, dala bych prostor a čas dlouhodobějšímu sběru dat, který by vycházel alespoň ze dvou běhů skupin, a hledání vhodnějších formulací. To by ovlivnilo množství materiálu a také kvalitu práce. Chybou bylo začít psát praxi ve chvíli, kdy skupiny začínaly. Plánovaný termín ukončení práce tak byl ovlivněn nejen vlivem pandemie a vládních nařízení, ale také neustále dobíhajícími postřehy ohledně projektu. Průběh psaní práce byl velmi komplikovaný z důvodu nepředvídatelných změn, které se objevily v oblasti

předpokládaných výsledků projektu, změn počtu účastníků atd. Všechny tyto změny se projeví ve změně struktury práce. Šlo o chyby, které byly, snad dostatečně, ošetřeny.

Tato práce může být přínosem pro terénní programy a nízkoprahová zařízení, která se chtějí pustit do metody skupinové sociální práce, ale také pro pracovníky jakéhokoliv školského zařízení, které o možné spolupráce uvažuje. Práce ukazuje smysl takového propojení potenciálu působit na mladé lidi. Příklad na Praze 9 ukazuje, že je důležitá komunikace a opakované oslovování možných partnerů, a že je také důležitá spolehlivost, a zodpovědnost, a houževnatost jednotlivých pracovníků nízkoprahových zařízení. Protože některá školská zařízení, jak se ukazuje, na takové oslovení ke spolupráci čekají a jsou jí otevřená. Bylo by přínosné se nadále možností vzájemné spolupráce zabývat a zkoumat možné propojování možností.

Z dílčích otázek vyplývá hlavní otázka výzkumného šetření. Výhodami metody skupinové sociální práce jsou jistota a četnost setkání, kterých je celkem dvanáct, a každé skupinové setkání má časovou dotaci 90 minut. Ve srovnání s běžnou kontaktní prací, kdy streetworkeri potkávají klienty náhodně a nárazově, a výkon trvá zhruba 10, maximálně 30 minut. Z tohoto srovnání vychází lépe metoda skupinové práce, která poskytuje bezpečný prostor, uvnitř kterého je možné začít rozvíjet hlubší spolupráci dlouhodobého charakteru. Za předpokladu, že byl projekt dobře naplánován, a dobře funguje, neshledali jsme na metodě skupinové sociální práce nevýhody, ač se zde objevuje riziko, že bude běh projektu narušen vnějšími okolnostmi, jako např. pandemie. I taková hrozba je však pouze dočasná a použití metody skupinové sociální práce stále nabízí mnoho výhod oproti kontaktní. Kontaktní práce běžně funguje tak, že když sociální pracovník narazí opakovaně na klienta, u kterého se objeví zakázka, pozve ho na individuální konzultaci. Tak však bývá jednorázová.

Výsledky praktické části mohou zajímat jak odbornou veřejnost, tak všechny subjekty, které mají jako cílovou skupinu mladé lidi s rizikovým chováním.

Závěr

Na příkladu programu RE FRESH skupin, který realizuje Terénní program Prahy 9 organizace Proxima Sociale ve spolupráci s a na půdě VÚ Klíčov, autorka dokládá a konstatuje, že aplikace metody skupinové práce byla efektivní ve smyslu přínosná. Je však nutno počítat s tím, že výsledky preventivního působení se mohou projevit až v pozdějším věku klientů, proto nelze s jistotou měřit efektivitu těchto programů.⁸⁸ Cílem je vždy pozitivní vliv na změnu postojů a chování daného jedince, a zároveň se ukazuje, že metoda skupinové práce vykazuje větší efektivitu než nárazová kontaktní či individuální práce. Ideální je však jejich propojení, protože každá činnost přináší své ovoce a jde především o snahu o jejich ucelenost a provázanost. Zásadním výstupem preventivních programů by mělo být získání relevantních sociálních dovedností, znalostí a dovedností potřebných pro život.⁸⁹

V 90. letech se objevil fenomén nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Proxima Sociale byla jednou z prvních organizací v České republice, která se začala zabývat problémovým chováním u adolescentů. U zrodu terénní sociální práce stály výrazné osobnosti jako např. Petr Klíma, který se podílel na založení neziskové organizaci Proxima Sociale, ale také působil svého času jako vedoucí Střediska preventivně výchovné péče Klíčov. Od té doby se mnoho věcí v tomto oboru změnilo, a také díky poznatkům v psychologii už dnes víme, že být v kontaktu s mladými lidmi v jejich přirozeném prostředí, je velmi důležité. Na druhou stranu se také ukazuje, že samotná metoda streetwork neumožňuje sociálním pracovníkům pracovníkům jít ve své činnosti dostatečně hluboko. Dnes již víme, že je důležité pracovat s celou rodinou, i když to není vždy možné. Protože to, co nemůže dát rodina, buď musí suplovat sociální služby a školská zařízení, nebo jsou vážně ohroženy zájmy a zdravý vývoj dítěte.

RE FRESH skupiny se zaměřují na mladé lidi středoškolského věku, kteří se potýkají se zvýšenou mírou rizika ohrožení návykovými látkami, šikanou nebo záškoláctvím, setkávají se například s rodinnými problémy, problematickými vztahy mezi vrstevníky, často si nejsou jistí svou budoucností a jsou v péči kurátorů pro mládež nebo docházejí do ambulance na Klíčově. Jak již bylo řečeno, projekt cílí na mladé lidi středoškolského věku, tedy 15 až 19 let, kterým pomáhá překonat situace, se kterými si klienti sami nevědí rady, a u nichž se projevuje nějaký druh rizikového chování. Vystává otázka, zda je efektivní působení sociálních pracovníků v této fázi vývoje, a zda by nebylo efektivnější zaměřit se intenzivně již na mladší cílovou skupinu.

Autorka se neseetkala s tím, že by jednotliví autoři efektivitu daných metod hodnotili, nicméně analýzy pracovníků organizace Proxima Sociale, ukazují, že metoda streetwork není sama o sobě dostatečná, a potřebuje být doplněna o další metody, které následně fungují co nejvíce provázaně. Z praktické zkušenosti vyplývá, že nejefektivnější kombinací je použití kontaktní (terénní) práce,

---

⁸⁸KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. Str. 122

⁸⁹KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. Str. 132

individuální (případové) práce včetně individuálního plánování, a skupinové sociální práce. Také se ukazuje jako efektivní spolupráce s dalšími subjekty, jako např. v lokalitě Prahy 9 s Výchovným ústavem a Střediskem výchovné péče Klíčov. Tuto spolupráci by však bylo dobré rozšířit i na spolupráci se školami, což sice v některých lokalitách funguje, na Praze 9 se však s nimi nedaří navázat kvalitní spolupráci dlouhodobějšího charakteru. Tato spolupráce by však mohla být velmi přínosná. Doplňující informací je, že pracovníkům nízkoprahových zařízení se v období karantény podařilo získat pozornost mladých lidí na sociálních sítích, např. na Tik Tok, kde zveřejňují preventivně vzdělávací obsah a daří se jim v tomto prostoru pracovat s mladými lidmi na různých tématech. Specifikem mladých lidí s rizikovým chováním je to, že sami většinou nevyhledají odbornou pomoc, pokud na ni náhodně nenarazí třeba na sociální síti, kde se pak o svůj problém začnou více zajímat. To nám znovu potvrzuje, že mladí řeší hodně témat a mají velkou potřebu, aby je někdo vyslechl, podpořil, případně jim poradil. Na příkladu projektu RE FRESH se ukazuje, že spolupráce mezi subjekty má vždy přínos, a že např. na sociálních sítích dokážou sociální pracovníci cílovou skupinu zaujmout a zvýšit tak atraktivitu poskytovaných sociálních služeb. Z výsledků této práce plyne, že je nesmírně důležité pokračovat ve spolupráci mezi subjekty, které se podílejí na sociální práci s rizikovou mládeží. Práce ukazuje, že metoda skupinové práce vhodnou cestou pro sociální práci. Poskytuje možnost pracovat s mladými lidmi s rizikovým chováním uceleně, dlouhodobě, a existuje zde větší provázanost mezi jednotlivými setkáními, díky možnosti dobrého plánování a následného vyhodnocování.

Seznam použité literatury:

BÄRTLOVÁ, Eva. *Výcvik sociálních dovedností: studijní text pro obor sociální práce*. Ústí nad Labem: UJEP, 2006. ISBN 80-7044-749-4.

BRISCH, Karl Heinz. *Poruchy vztahové vazby: Od teorie k terapii*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-870-8.

DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2642-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody aplikace*. Druhé. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HUTYROVÁ, Miluše a kol. *Děti a problémy v chování: Etopedie v praxi*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1523-3.

JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.

KABÍČEK, Pavel, Ladislav Csémy a Jana Hamanová a kol. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-7387-793-4

KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti 2: Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.

MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348.

MATOUŠEK, Oldřich. *Mládež a delikvence*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.

PORTMAN, Rosemarie. *Hry pro posílení psychické odolnosti*. Druhé. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-607-1.

PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Přeložila Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 2014. Klasici. ISBN 978-80-262-0691-0.

REITMAYEROVÁ, Eva a Věra BROUMOVÁ. *Cílená zpětná vazba: metody pro vedoucí skupin*. Třetí. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0988-1.

SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Abnormální vývoj osobnosti jako následek negativního působení*. Druhé vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1996. ISBN 80-7083-175-8

Internetové zdroje

KOBZOVÁ, Petra. *Poruchy chování v prostředí výchovného ústavu* [online]. Brno, 2013 [cit. 2019-12-15]. Dostupné z:

https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/27323/kobzov%C3%A1_2014_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Univerzita Tomáše Bati. Vedoucí práce PhDr. Alena Plšková.

KLÍMA, Petr a Richard JEDLIČKA. Sociálně pedagogická práce s dětmi a mládeží v tíživých životních situacích v nízkoprahovém kontextu. *Speciální pedagogika* [online]. 2002, 226-241 s. [cit. 2019-12-16]. ISSN 1211-2720. Dostupné z: <http://dspace.specpeda.cz/handle/0/727>.

SVP. *VÚ a SVP Klíčov* [online]. Praha [cit. 2019-12-14]. Dostupné z: <https://www.klicov.cz/svp/>

Proxima Sociale /online/. Ocit. 2020-03-140. Dostupné z: <http://00www.proximasociale.cz>

Právní předpisy:

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Seznam příloh

Příloha A: Přepsaný rozhovor s respondentem B

Příloha B: Individuální plán klienta A

Příloha A: Přeepsaný rozhovor s respondentem B

Já tě vítám, první otázka je, jestli jsi měla nějaká očekávání od projektu?

Jasně...no tak já jsem podle mě byla ze začátku hodně ve vleku Alice, což je dobře, protože jsem s tím neměla žádný zkušenosti a jestli jsem měla očekávání... Já jsem před tím byla v rámci zaškolení, nebo načerpání inspirace, na probacích, v rámci kterých jsem se setkala s takovýma klukama, kteří mají problémy s rizikovým chováním, spáchali různé přečiny a občas to bylo dost náročný. Takže možná moje očekávání bylo, že tam přijdeme a budeme tam mít nějaký klienty, kteří se nám budou pokoušet nabourávat hranice a že to bude dost takový náročný.

A to se naplnilo v průběhu, nebo ne?

No, tak to se vůbec nenaplnilo. Tam nakonec přišli klienti, kteří měli úplně jiný problémy než že by...(smích) oni taky svým způsobem nezapadli do společnosti, ale zase úplně jinak. Měli hodně problémy s komunikací, se svojí rolí v kolektivu, a tak no... Já přemýšlím, jestli jsem měla ještě nějaká očekávání... Já jsem myslela, že to bude celý míň strukturovaný. Alice mi říkala, že kvůli tomu byla zase na Balance skupinách, což jsou skupiny, které taky pořádá Proxima, a že jí to přijde takový, že tam sní půl kila cukru, a že tam ty lidi jsou takový živí, že si tam občas dělají takovej program, ale že to probíhá spíš jako schůzka se Skautama. Tak to je takový druhý očekávání, který jsem od toho měla, a to se nakonec taky nenaplnilo. Vlastně to bylo hodně strukturovaný.

A jak to hodnotíš? Vyhovovalo ti to?

Jako jak to potom bylo ve finále strukturovaný? No, moc.

Takže ti vyhovuje víc struktura...

No, určitě...rozhodně. I to zakrylo nějakou mojí nejistotu, kterou jsem třeba na začátku měla. Ale myslím, že to má i mnohem větší přínos pro ty klienty samotný. Nějak jsme se dotkli témat, která jim něco dávala, nebo měla šanci jim něco dát.

Super... kdyby tě napadlo ještě něco v průběhu, tak to můžeš dodat.

Hm...jo.

Proč jste se rozhodli pro použití metody skupinové sociální práce?

To je spíš na Alici, protože já si vážně myslím, že tohle úplně nebylo z mé hlavy ten projekt. Já sem se k tomu hrozně ráda přidala, ale jinak myslím, že něco takového vlastně chybělo v naší službě a zároveň je to něco, co my jako sociální pracovníci dělat můžeme, a zároveň mi to přijde takový rozmanitější. Jsem ráda, že ten projekt máme.

A když jste navazovali spolupráci s VÚ, cílili jste záměrně na klienty VÚ? Ať už na ty z pobytu nebo z ambulance...

No, cílili, podle mě jo, protože ono je to strašně neatraktivní. Když to nabízíme klientům. Nedokážu si moc představit, že by někdo z ulice na to reagoval. Možná za to může i to, že jsem byla v práci ani ne rok, když jsme ten program spouštěli a za tu dobu já si myslím, a to trochu odbočuju, že ta naše terénní práce je opravdu na dlouhou dobu a já jsem neměla vybudovaný žádný kontakty v takové míře, abych tam mohla někoho pozvat. Takže myslím, že jsme byli hodně odkázaný na ten VÚ.

A co je podle tebe přínosnější na té skupinové práci oproti té kontaktní, která probíhá v terénu?

Mě to strašně obohatilo. Myslím, že mám teď úplně nové skily. Co mi přijde přínosnější, ale to si jako všude vyčteš, ale je to pravda, že máš šanci pracovat pravidelně, s těma samýma lidmi, je to takový dobrovolně povinný a že tam vidíš takovou kontinuitu a provázanost.

No a co pozitivního to přineslo právě klientům Klíčova? Že jste tam zabrousili?

No, tak já nejsem žádný znalec Klíčova, to mi přijde důležitý říct, takže to může bejt úplně jinak, ale jinak můj názor je takovej, že tam se řeší takový hodně individuální věci na Klíčově. Je to tam hodně jeden na jednoho...pracovník a klient. A tady naopak mají prostor k tý skupinový práci. Tak to zní hodně obecně....

V pohodě, tak to vnímáš.

Zopakuj mi tu otázku ještě prosím,

Co přináší pozitivního tenhle projekt pro klienty Klíčova?

No, myslím, že je to šance potkat a poznat lidi, nebo takhle, já myslím, že ta naše skupina byla taková hodně specifická jo... Že opravdu tam všichni měli ty komunikační potíže. A problémy se zapadnutím do kolektivu. Takže to byla příležitost poznat nový lidi a být nezatíženěj tím pohledem třeba školy. A taky dostali nějakou zpětnou vazbu na to svoje fungování ve skupině a chování. A taky myslím, že těm klientům, nebo většině to mohlo přinést novej pohled lidí, který je nesouděj, se kterýma se můžou bavit, o čem chtěj a to je asi princip tý naší práce...

A jakých rozdílů si všímáš ve skupinový práci oproti tý kontaktní? Čistě z tvojí zkušenosti...

Asi se budu opakovat, ale pro mě je přínos v tom, že i když se těm klientům zrovna nechtělo, tak dorazili a ta terénní práce je víc taková nahodilá. A taky možná jsem se na to mohla líp připravit. Bylo jasný kdy bude, a o čem budem mluvit. A občas když jsem v terénu, tak je to rychlý a mám problém zapamatovat si třeba celkový problém toho klienta. Taky myslím, že ve skupině jsme navázali daleko hlubší vztahy s klienty.

A čím konkrétně je podle tebe dané, že jste navázali hlubší vztahy. Kromě kontinuálnosti a pravidelnosti?

No, já myslím, že tohle je fakt největší vliv jo... To, že jsme měly možnost je opakovaně potkávat. Ale možná jsme je i něčím zaujaly.

A dalo vám to možnost zažít něco speciálního? Něco co vás propojilo?

Je pravda, že jsme byli na únikovce, to by se dalo popsat jako speciální moment, ale důležitý je říct, že jsme si je na sebe v rámci těch skupin navázaly a že se pak zúčastňovali i přespávaček nebo jiných našich akcí.

Jak to ovlivnilo vztahy mezi Proximou a Klíčovem?

Já myslím, že je to ovlivnilo velmi pozitivně. Klíčov, zejm. pan Pilař říkal, že s Proximou už se pokoušel spolupracovat, ale že to nevyšlo. Ale už si nepamatoval přesně ten příběh, asi už se to stalo kdysi dávno, takže každopádně ze začátku byli hodně rezervovaný a teď na začátku léta jsme měli sezení, kde jsme si hodnotili ty RE FRESH skupiny, co proběhly. Takže to hodně pozitivně hodnotili a chtějí s náma spolupracovat znova. A i my teď máme větší prostor pro to prosadit změny, které bychom chtěly.

A je něco, co jste během skupin postrádaly? Ať už ty nebo celek...

Ze začátku to byly takový materiální věci, protože jsme byly nejdřív na Klíčově, takže to byly třeba klíče. Jako fakt technický věci. Třeba dostat se na záchod byl ze začátku problém, toaletní papír byl problém, takový hlouposti. Ale později jsme se přesunuli k nám do zázemí, kde po materiální stránce chyběl třeba zase flipchart ale ten snad dokoupíme. A když budu ještě pokračovat po té technický, vybavenostní stránce, tak když došlo na ty online skupiny, tak tam jsme zase postrádaly kvalitní připojení, kvalitní platformy, přes který bysme se mohli spojit. Klienti myslím, že stejně byli nadprůměrní v té ochotě se připojit. Nicméně často postrádali mikrofony nebo funkční sluchátka, kamery a tak no... Ještě přemýšlím po té nehmataelný stránce, jestli jsme něco postrádali... Myslím, že jsme měli perfektně sepsanou metodiku, že jsme měli opravdu kvalitně připravený ty hodiny. Vůbec mě nenapadá nic, co bychom postrádali vlastně. Možná ty klienty. Když se nad tím tak zamyslím.

To souvisí i s další otázkou asi, já tě přeruším, jestli byl počet členů stálý, nebo jak to bylo s počtem členů?

No, já bych dala těch členů ještě o malinko víc. V podstatě jsme začínaly se třemi klienty, až pak přibyl čtvrtý, ten byl takovej dost nestálej, ale vlastně myslím si, že aby fungovala ta skupinová dynamika, ještě ve složení těch klientů, kteří maj komunikační problémy, tak že by jich tam mělo být ještě o něco víc. Ideální počet na tuhle skupinu, která proběhla, já to vidím třeba na pět až šest lidí. No..., ono se pak stane, že někdo onemocní, nebo někdo nemůže dorazit, tam jsou povolený tři absence, a my jsme se teda právě hodně děsily toho, že někdo nedorazí, takže jsme ještě obvolávaly. Myslím, že tohle byl dost servis nad rámec, protože nám šlo o to, abychom se setkali v co nejvyšším počtu. Že kdyby to bylo ještě trošičku víc dobrovolný a třeba daný tým, že se toho bude zúčastňovat víc lidí, tak že by to bylo fajn vlastně... No a jinak já bych vlastně ještě uvítala trošku jinou skladbu

klientů do příště. Myslím, že to bylo fajn zkusit si to s klientama, který nemají třeba zrovna výchovný problémy, ale že už vlastně bychom někoho takovýho určitě zvládli.

Chápu. A stanovovali si klienti cíle? A případně jak jsi vnímala jejich změny?

Myslím, že cíle vlastně moc nefungovaly. Co já vnímám jako strašně důležitý, že celý ty skupiny RE FRESH byly hodně na klíč jejich potřebám. Že oni vlastně během té první hodiny, a měli asi dalších pět setkání, dopisovali jejich nápady, co by se chtěli dozvědět, čím se chtějí zabývat, my jsme měly v hlavě taky nějaký jako nápady, který jsme jim tlumočily, ale ten finální seznam dávali dohromady jenom ti klienti, tak to jako vlastně vnímám, že se tam dozvěděli spoustu věcí, který chtěli, což mohly bejt jejich cíle. Na druhou stranu nějaký jejich osobní cíle nebyl vlastně moc prostor tam řešit. My jsme využívaly techniku škálování, která si myslím, že hodně klouzala po povrchu. Jestli došlo k nějaké změně toho jejich cíle, tak to nebylo proto, že bychom se tomu nějak cíleně věnovali, ale proto, že to zapadlo do těch cílů té skupiny. Ale budou změny, budou změny k lepšímu.

A kdyby ses ještě pokusila nějak uchopit ten vývoj klientů, co se jim třeba podařilo překonat nebo tak...

No já vlastně nevím, jestli tam došlo k nějakým dramatickým změnám. V tomhle jsem dost opatrná a myslím si, že moc ne. Že prostě nějakých 12 setkání, z toho nějaký online, že je to pořád dost málo, aby se něco zásadního změnilo. Každopádně myslím, že jsou daleko vybavenější, že víc ví o tom, jak zapadnout do toho kolektivu a vylepšili si i další takový návazný dovednosti. Vnímám tam možná takový přirozený posuny, spíš že třeba ty kluci opravdu za půl roku vyrostli, že tam došlo k nějakým názorovým posunům. Možná jsme na to měly nějaký vliv, ale těžko půjde určit do jaký míry. Co si třeba myslím tak je to, že se vlastně změnilo naše vnímání těch klientů. Třeba ze začátku, my jsme dostaly klienta, o kterém nám řekli, že je autista, že napadl učitelku a myslím, že ty naše očekávání byly úplně jiný na začátku a na konci kdy jsme věděly, že ten kluk možná ani není autista a že učitelku napadl z řekněme objektivních důvodů. Nechci určitě říkat, že to byla chyba učitelky, ale myslím si, že za jiných okolností by k tomu nedošlo. Takže se hodně měnilo i to naše vnímání no...

A měnily se nějak potřeby skupiny? Zvládaly jste na ně reagovat?

Já myslím, že asi nejvíc ta programová potřeba, že si sami vytvářeli návrh těch programů, všimla jsem si, že tam hodně rezonovalo téma holek, sexu, přitom to tam na ten flip nezařadili, tak tomu jsme vyšly vstříc, ale spíš to byla nějaká okrajová záležitost. Nemyslím si, že by se úplně měnily. Ale nevím, jestli já jsem dokázala správně vyčíst ty potřeby. Nebo jestli je tam k tomu vůbec prostor... No, a jestli je potřeba klienta i to s jakým cílem tam přišli, že si chtějí třeba zlepšit komunikační znalosti, tak myslím, že se to neměnilo...

A stalo se, že někdo potřeboval např. individuální péči?

Hm.. hele, v tomhle jsem vnímala velký nesoulad, nebo nevyváženost, že byly tam velký rozpory mezi tím, komu jsem se zrovna chtěla věnovat v pauzách, nebo před a po, nějak individuálně, a komu

jsem se věnovala potom reálně, a kdo si tu pozornost potom uzmul, až uzurpoval bych řekla... Tohle nevím, jestli jsem úplně vyřešila. Myslim si, že spíš ne. Potom ještě navazovaly takový individuály na tu skupinovou práci, tak tam jsem potom měla prostor věnovat se každému tolik, kolik jsem si myslela, že je správný. Ale na těch skupinách se mi to mockrát nepodařilo. Ono potom bylo dobrý, že jsme se třeba s Alicí rozdělily, já jsem si vzala ty kluky, který se většinou o to slovo hodně hlásej, a Alice pracovala s tím, kdo se tolik nehlásí, ale taky potřebuje vyslechnout.

A na tom jste se předem domlouvaly teda...

Domlouvaly, ale kolikrát to nevyšlo, jako bylo to opravdu hodně těžký. A přisuzuju to trochu i tomu, že ti kluci jak ze začátku nemluvili tolik se sebou, tak mluvili spíš s námi. Tak to bylo takový nešikovný v tomhle...

Takže jste na ty nedostatky ve skupině potom reagovaly individuálně...zvaly jste si je, a tam už se vám dařilo víc reagovat na individuální potřeby.

Přesně tak, no... Před každým individuálem probíhal vlastně asi hodinovej briefing s Alicí a potom jsme se jim snažily nabídnout ještě nějakou návaznou péči, nebo konzultace.

A hrál v tom roli důvod, že jste se je snažily pouštět nějak postupně? Mám na mysli nějaký ten proces odpoutávání.

To spíš ne, ale ne vždy byl v tý skupině prostor pro to říct si ty věci hned, třeba jsme nechtěly rozebírat ty věci před ostatníma, ale všimaly jsme si, že to jsou nějaký právě třeba potřeby těch klientů, který maj, takže jsme se jim je pokusily nějak nabídnout, nebo nabídnout jim řešení.

A když se ještě jednou zeptám na tu dynamiku, kdy ty jsi říkala, že na začátku potřebovali hodně tu pomoc z vaší strany, abyste to nějak iniciovaly, tak na tuhle potřebu jste teda pro shrnutí zareagovaly, potom v průběhu taky, a jak jste teda pracovaly s procesem odpoutání? Reagovaly jste třeba na to, jestli tam vzniklo nějaký pouto a pro toho člověka nemuselo bejt úplně jednoduchý se třeba úplně odpoutat...

Já myslim, že nějaký odpoutání se...skupina byla prostě řádně ukončena, každý dostal diplom a zároveň jsme se tam hezky rozloučili, takže jako další věc je, že ti klienti jsou pořád zvaný na všechny naše akce Proximy, zároveň můžou dál docházet na ty individuály. Takže já myslim, že ten proces toho odpoutávání se je hodně na klientovi, na jeho tempu. Jeden klient se odstěhoval, tak ten nepřišel ani na poslední hodinu a s odpoutáním se vůbec neměl žádněj problém, pak ten druhej klient se dostavil na to sezení s námi, kde jsme mu nabízely ještě další služby, on odmít, s tím jsme domluvený jen že ho budeme zvat na naše akce. A se dvěma se vídáme dál. Takže já nevím jestli jako se dá mluvit o nějakým odpoutávání se no... A co je ještě důležitý, domluvili jsme se, že jim ty skupiny nabídneme znova. Takže tak...všem jsme daly prostor odejít, skupina byla ukončena naprosto jasně, ale zároveň jsme to udělaly stejně, jako to děláme v teréni práci. My jsme tady prostě pro ně. Když budou chtít, tak můžou přijít. Takže ty dva klienti toho využívaj.

Takže, dobře... **Jaký má podle tebe vliv metoda skupinové sociální práce na sociální dovednosti klientů.**

No...určitě zase trochu jinej než při individuální a kontaktní práci. Já myslím, že mám hrozně úzkej vzorek na to, abych mohla říct něco všeobecně platnýho, ale ty klienti, se kterýma jsem měla možnost pracovat, tak myslím, že je to zase posunulo trochu dál. V tom navazování vztahů, ve fungování ve skupině a tak...

A jelikož to byli samí kluci, máš pocit, že tam sehrálo nějakou roli, že jste ženské postavy? Co se týká třeba navazování vztahu, teď jak to říct, aby to nevyznělo zvláště... Jestli mi rozumíš, je to v něčem jiný, než čistě klučíci prostředí, prostředí třeba v partě, kde jsou čistě ve společnosti kluků...

No já myslím, že tohle byli takoví specifický klienti, kterým to bylo zrovna docela jedno, ale je fakt, že když jsme měli schůzku s Klíčovem, tak pro pana Pilaře bylo nesmírně důležitý, abychom měli nějakého mužského lektora. To tam určitě vnáší jinou dynamiku, toho jsme si vědomy, i jsme se pokoušely oslovit jednoho mužského kolegu,ale ten bohužel nemohl, a nakonec to bylo úplně v pohodě, že jsme to skvěle zvládly jako holky a nemyslím si vůbec, že by tam byl ten gender nějak podstatnej. Ale možná je to tím složením skupiny samotným. Nevím, ale to neznamena, že by to nemohlo fungovat, kdyby to složení bylo jiný. Ze zkušeností, které mám s těma probacema si myslím, že je v moci ženy to ukočírovat stejně tak jako je to v moci muže. Takže asi tak. Nedělala bych mezi tím žádný rozdíl.

Takže cítíš, že jste měly autoritu?

Určitě jo, ale myslím, že jsme na ní moc nehrály, že nebylo třeba. Já zase vycházím z probací, kde se jelo hodně přes autoritu, přes kázeň, zvýšenej hlas a tady to tak vůbec nebylo potřeba.

Myslíš, že to nějak zlepšilo jejich schopnost obstat v tom okolním světě vztahů, institucí, úřadů a vůbec obstat v životě?

Já myslím, že ty kluci nemaj vůbec jako zásadní problém, že by neobstáli, ale možná se zvýšila ta kvalita těch šancí nebo těch jejich schopností, takže jo. Myslím, že se jim zvýšila nějaká šance, ale nedovedu říct do jaký míry. Možná je i brzo to hodnotit.

A oni to nějak hodnotili? Sami sebe? Proběhlo nějaké závěrečné kolečko?

Oni to určitě hodnotili, zaprvé hodnotili ty svoje cíle, který si stanovili na začátku. Jeden na to závěrečný hodnocení nedorazil, takže vycházím jen z těch tří. A u těch dvou došlo k dramatickýmu posunu toho, jak oni vnímají ten svůj posun směrem k lepšímu a u jednoho tam byla taková stagnace. Pořád se cítil stejně. Ale já fakt nevím, jestli ta metoda byla zvolená dobře, a jestli klienti neměli pocit, že se zlepšit musí. Tak to je taková otázka, kterou si nesu s sebou pro příště, že je lepší si na tu škálu nechat víc času, třeba i víc vysvětlovat, pracovat s tím individuálně... Myslím, že to označování brali s takovou dost lehkostí. Nakonec hodnotili ještě skupinu celkově, a tam zazněly takový děkovný

slova, slova nějakýho uznání, že se cítí schopnější po absolvování té skupiny, že jim to něco dalo. Ale to proběhlo spíš takhle v obecné rovině.

A máš pocit, že se podařilo propojit klienty VÚ s Terénním programem Prahy 9 a s Proximou?

Jo, určitě, na to už jsem vlastně odpovídala, pořád jsou zvaní na naše akce, dneska máme dokonce schůzku s jedním klientem, kterýho jsme získaly díky RE FRESH skupinám.

A zlepšuje podle tebe projekt práci s mládeží na Praze 9, a jak?

Určitě jo. Co se týká nějaké té strategie, tak je díky tomuhle projektu víc možností. Nevím, co víc k tomu říct. Ale ráda bych, aby zaznělo, že je to vlastně hodně kvalitní projekt. Ale i terénní služba na Praze 9 mi přijde moc dobrá, ta kvalita šla hodně nahoru.

V čem spatřuješ výhody a nevýhody v použití metody skupinové sociální práce se skupinou?

Třeba pro tuhle konkrétní skupinu to byla určitě možnost zkusit si nějaký další kolektiv. A s tím měli největší problém, právě s kolektivem. Asi se budu opakovat, ale pro mě je hrozně důležitý to, že se můžu připravit na tu skupinu, že je opravdu zacílená, že ty lidi tam jdou už s tím, že chtějí. Ta terénní práce je zase jako větší proces hledání i odmítání někdy, budování vztahu. Tady myslím, že už jen to že ti klienti dojdou na tu skupinu tak máš napůl vyhráno v některých aspektech. Taky možná nějaký MTZ zabezpečení spatřuju líp, máš možnost ty klienty zaujmout některýma videama, hrama. Zatímco v terénu máš jedinej nástroj a to je rozhovor. Ale zase někdy terén je lepší v jiných věcech. Ta individuálnost toho rozhovoru, kdy je jeden na jednoho se mi zdá jako obrovskej benefit. Což mi zase chybělo na těch skupinových pracích. Tak to je docela jasný no.

Tak se můžeme posunout k poslední otázce...jestli je něco, co byste udělali příště jinak. Nebo co už dokonce víte, že jinak uděláte.

Máme takový tři body. Chceme se přesunout do našeho zázemí. My jsme vlastně ten Klíčov zvolily kvůli tomu, že nám přišlo, jako že už jsou to klienti Klíčova a že je to jejich prostředí. Ale přijde mi, že to nemá žádný vliv. Naopak mi přijde mnohem přátelštější to naše prostředí. Pak ta další změna je, že přidáme individuály, domluvily jsme se s Klíčovem, že nám daj tu možnost klienty oslovit individuálně, mít spolu nějaký vlastní cíl. A poslední věc je, že jsme přidali skupinové intervize, že se budeme radit o klientovi s Klíčovem, což už bude klient podepisovat ve smlouvě. No a co chci zmínit z takových jako menších věcí, tak je to ta práce s tou škálou, přesunout jí klidně do toho individuálního pohovoru nebo to nějak modifikovat aby to pro ty klienty bylo stravitelnější. Co se týká podpory IT, tak už jsme dokonce zažádaly, už máme program ZOOM, kdyby bylo opět nutný potkávat se online. Doufáme, že dostaneme i nějaký mikrofon a webkameru no a co bych udělala jinak...jako mě se moc líbilo to složení skupiny v rámci toho programu, tak to bych vlastně moc neměnila...

V tomhle mi ta skupina přišla moc dobrá, že byla opravdu klientům na míru, líbil se mi poměr her, diskuzí, nějakých metod.

A jinak si ještě myslím, že to byla výborná skupina, všem to doporučuju.

Na závěr, hodnotíš to tak, že bys doporučila, nebo nedoporučila kolegům, jiným organizacím, tuhle formu sociální práce?

Jasně. Já nevím, jaký je o to teda zájem, protože ani my jsme neměli naplněnou kapacitu, tak to je taková otázka, jestli je tady tolik klientů.

Příloha B: Individuální plánování klienta A

25. 7. 2020

Tisková sestava: IP (6.1.2020 - vztahy): [REDACTED]

Individuální plán

Klient: [REDACTED]

Datum: 6.1.2020

Oblast: vztahy

Přání klienta: [REDACTED] dochází do ambulance na Klíčov. Již od základní školy je terčem šikany. Z první ZŠ přestoupil jinam, ale po čase se situace na nové škole opakovala a [REDACTED] se opět stal obětí šikany. Dle jeho slov je outsider, dle slov maminky, byl moc hodný a vždy si vše nechal líbit. V současné době je v prvním ročníku na soukromé střední škole gastronomické na Praze 9 a situace ve škole opět není dobrá. [REDACTED] s nástupem na střední změnil strategii a začal se chovat sprostě agresivně vůči spolužákům. Na podzim volali ze školy mamince, že mají o [REDACTED] starost. Situace ve škole je nepřehledná - každý učitel říká něco jiného.

Rizika: [REDACTED] přestane chodit do školy a bude mít pouze základní vzdělání. [REDACTED] situaci ve škole neustojí a zvolí nějaké extrémní řešení - ohrožení na zdraví a životě, případně trestně právní důsledky.

Zakázka: Zapadnout do školního kolektivu

Cíl: [REDACTED] umí fungovat ve školním kolektivu tak, aby mu v něm bylo dobře.

Dílejší cíle: jako cíl si [REDACTED] stanovil: Zapadnout do školního kolektivu

cíle služby:

- umí navazovat a udržovat funkční vztahy (např. rodinné, vrstevnické, partnerské); vytváří takové sociální vazby, které nevedou do nepříznivé sociální situace; dokáže společensky přijatelným způsobem řešit konfliktní situace,

Intervence: 29. 1. Pracovali jsme se škálou. [REDACTED] měl za úkol na desetibodové škále určit, kde se momentálně nachází (0 - nejhorší, 10 - nejlepší) a kde by se chtěl nacházet za měsíc. Pak měl ke škále napsat, co pro to, aby se posunul, musí udělat. [REDACTED] napsal, že je na č. 7 a chce se posunout na č.10, chce toho dosáhnout tak, že 1) nebude nepříjemný na všechny, 2) nebýt sprostý, [REDACTED] 3) větší trpělivost 4. 3. Opět jsme pracovali na škále. [REDACTED] se momentálně vidí na stupni 9, za měsíc chce být na 10. Chce toho dosáhnout za pomoci větší tolerance a tím, že nebude sprostý.
6. 5. Naposledy jsme pracovali se škálou. [REDACTED] měl za úkol označit, kde se pocitově nacházel, když sem přišel, označil čtyřku. V současnosti se nachází na devítce. Udává, že je víc tolerantní, není sprostý a hlavně má lepší sebejistotu. Probraly ho skupinové aktivity a mluvnická cvičení.

Datum revize: 15.4.2020

Text revize: [REDACTED] na škálách vyznačil velký posun.

cíle: "[REDACTED] umí fungovat ve školním kolektivu tak, aby mu v něm bylo dobře." bylo částečně dosaženo, považujeme ho za částečně splněný. [REDACTED] bude zřejmě přestupovat na jinou školu, takže jestli [REDACTED] opravdu dokáže fungovat v kolektivu tak, jak si přeje, ukáže až čas. [REDACTED] práce na skupině prý moc bavila, pomohly mu zejména mluvnická cvičení a skupinová práce.

Ze situací ve skupině a z přespávačky máme pocit, že by bylo dobře s [REDACTED] nadále pracovat na tom, jak se dobře začlenit do nového kolektivu. Téma mu nabídneme na individuál.

S [REDACTED] se relativně dobře pracuje - chodí pravidelně včas, je chytrý, komunikativní, někdy hodně zabíhá od tématu je negativní. Někdy jsme měly pocit, že souhlasí "jen na oko", ale stále si myslí své - situace mu je dobré reflektovat.

Uzavřeno!!! - hodnocení: částečně splněno

Individuální plán

Klient: [REDACTED]

Datum: 20.5.2020

Oblast: škola

Přání klienta: [REDACTED] začal chodit na individuální konzultace. Vytýčili jsme si pár témat, kterým by bylo dobré se věnovat. [REDACTED] souhlasil a tal jsme začali s tématem č. 1.:Jak dobře zapadnout do kolektivu. [REDACTED] bude od září chodit do nové školy a rád by začal dobře. S šikanou má zkušenosti už od cca 4. třídy. (viz PPS)

Rizika: [REDACTED] bude obětí šikany, případně i agresorem. Upevnění špatných postojů, ..

Zakázka: [REDACTED] by se chtěl dobře začlenit do nového kolektivu.

Cíl: [REDACTED] ví, jaké chování mu pomůže se lépe začlenit do nového kolektivu.

Dílejší cíle:

- podpořit sebevědomí
- [REDACTED] ví, jakého chování se vyvarovat

Cíle služby:

- umí navazovat a udržovat funkční vztahy (např. rodinné, vrstevnické, partnerské); vytváří takové sociální vazby, které nevedou do nepříznivé sociální situace; dokáží společensky přijatelným způsobem řešit konfliktní situace,

Intervence: Rozebírali jsme, jak být přirozený, moc netlačit na pilu,... Vlastně jsme se dobrali k tomu, že [REDACTED] se nemusí snažit být, v pohodě, přirozený, zajímavý. On takový je - má velký přehled o současných tématech, je věrný a vytrvalý, ví spoustu zajímavých věcí, je dobrý sportovec a má hezký fotky.... Povídali jsem si jakou pozici je dobré zaujmout v kolektivu - on vlastně neusiluje o to být "Alfa" a ani být ten nejvíc vespod nebo na okraji a pro to být někde uprostřed vlastně zas tolik dělat nemusí. také jsem detailně rozebírali, jak to první den bude probíhat. [REDACTED]

17. 6. [REDACTED] dorazil na domluvený individuál s menším zpožděním, včas se omluvil. Hodně jsme se věnovali, tomu, jak [REDACTED] reaguje na ostatní lidi hlavně v situacích, když jsou mu lidé nesympatičtí. Zkoušeli jsme se zamyslet nad tím, proč lidé reagují, jak reagují, snažili jsme se o pozitivní náhled na lidi, situace, sehráli jsme jednu modelovku (kamarád mu nevrátí hru, o které tvrdí, že ji ztratil a [REDACTED] přitom ví, že je to jinak. U [REDACTED] moc dobře funguje, když si představuje že se vymezuje vůči svojí mámě - má k ní respekt. [REDACTED] hodně mluvil o nadřazenosti a také jsme se zamýšleli nad tím, co mu přináší strategie lidí dělit na dobré X špatné, dělit je podle rozdílů. [REDACTED] má za úkol se zamyslet nad tím, jestli mu přinese něco strategie hledat u lidí, co mají společného. Individuál byl hodně náročný, [REDACTED] má velké tendence zabíhat do detailů a odbíhat od tématu. Příjde za týden, o skupiny od cca listopadu má zájem, předán leták a přihláška na přespávačku.

Datum revize: 24.6.2020

Text revize: Splněno: [REDACTED] ví, jaké chování mu pomůže se lépe začlenit do nového kolektivu, teorii má dobře zvládnutou. Velkou otázkou zůstává, jak to bude vypadat v praxi.

[REDACTED] ví v čem je dobrý.

[REDACTED] ví, jakého chování se vyvarovat

S [REDACTED] se obtížně pracuje občas mám pocit, že říká to, co si myslí, že chceme slyšet a ne to co si opravdu myslí. Chodí včas, je komunikativní. Máme spolu dobrý vztah, důvěřuje nám.

Individuální plán

Klient: ██████████

Datum: 3.6.2020

Oblast: škola

Přání klienta: ██████████ už celkem dobře zná teorii, jak by se měl v konfliktních situacích chovat, ale v realitě mu to ještě často nejde - sklouzne k agresi.

Zakázka: ██████████ by chtěl umět se dobře začlenit do kolektivu.

Cíl: ██████████ umí v klidu vyřešit konfliktní situace.

Dílčí cíle: Umí se vymezit.

Umí říct, co mu vadí.

Umí říct, co by potřeboval.

umí vyjádřit své emoce.

Chápe, že cílem situace není šlověka "vyfakovat", ale slušně se vymezit - situaci nekonfliktně vyřešit.

Intervence: Na individuálu jsme se hodně zaměřili na modelové situace, aby se ██████████ naučil dobře reagovat v situacích, kdy ho někdo něčím štvě, aby se uměl vymezit. Sahráli jsem si tři situace:

1. Splužačka má nahlas telefon a navíc se do mě navází kvůli FB.

2. někdo si dá nohy na sůtl na jeho věci.

3. pán v autobuse do ██████████ strká batohem. Probírali jsme, že jeho cílem není to člověku nandat, urazit ho, ponížit ho, ale vymezit se a situaci v klidu vyřešit. ██████████ i to z počátku moc nešlo, ale poslední situace už byla lepší. Hodně pomohlo, když si při vymezování představí, že to říká mámě nebo nějaké autoritě. ██████████ jsme po celou skupinu vraceli, když se vyjadřoval o někom o něčem negativně, chtěly jsme po něm, aby na tom člověku našel 5 dobrých vlastností. Na konci jsme shrnuli, na čem jsme dne, ale i minule pracovali a domluvili se že budeme pokračovat s modelovkami. Příště individuál odpadá (9.6. to ██████████ připomenu), uvidíme se 17. 6.

Datum revize: 17.6.2020

Text revize: částečně splněno - ██████████ teroreticky umí vyřešit konfliktní situace, ale v modelovkách se častoe vrací ke své "staré strategii - na hrubý pytel hrubá záplata", s čím, ale není vůbec úspěšný.

██████████
Umí se vymezit - někdy

Umí říct, co mu vadí. - umí

Umí říct, co by potřeboval. - umí

umí vyjádřit své emoce - někdy

Chápe, že cílem situace není šlověka "vyfakovat", ale slušně se vymezit - situaci nekonfliktně vyřešit. - někdy

██████████ se hodně zlepšil, ale řešení konflitních situaci je téma, na kterém budeme určitě ještě pracovat.

S ██████████ se obtížně pracuje občas mám pocit, že říká to, co si myslí, že chceme slyšet a ne to co si opravdu myslí. Chodí včas, je komunikativní. Máme spolu dobrý vztah, důvěřuje nám.

Uzavřeno!!! - hodnocení: částečně splněno

Individuální plán

Klient: [REDACTED]

Datum: 24.6.2020

Oblast: vztahy

Přání klienta: 2. Další situaci, se kterou chtěl [REDACTED] poradit, bylo, že má kamaráda, který ho dle jeho občas manipuluje. neví, jestli to s ním má skončit, neví, jak se vůči manipulaci vymezit. navíc neví jak jinému kamarádovi říct, že by s ním chtěl jít ven, ale bez toho kamaráda [REDACTED], který ho manipuluje.

Zakázka: Jak se vymezit vůči manipulaci? Jak poslat kamaráda "doháje"

Cíl: [REDACTED] ví, jak se vůči manipulaci vymezit.

Dílčí cíle: [REDACTED] manipulaci umí pojmenovat.

[REDACTED] ví, jak vypadá zdravý vztah mezi kamarády. [REDACTED] se umí vůči kamarádovu chování vymezit.

Cíle služby:

- umí navazovat a udržovat funkční vztahy (např. rodinné, vrstevnické, partnerské); vytváří takové sociální vazby, které nevedou do nepříznivé sociální situace; dokáží společensky přijatelným způsobem řešit konfliktní situace,

Intervence: Probíraly jsme ,co je to zdravý vztah, co je to manipulace a proč lidé ve vztazích zůstávají - že jim to něco přináší, musí tam být víc toho co jim dává. bavily jsme se, že je důležité pojmenovat manipulaci, konkrétně a vymezit se - říct např: "mě se nelíbí, že mě k něčemu nutíš...." Také jsme upozornily, že manipulátoři často spojuje dvě situace, které spolu nesouvisí a jednu podmiňují druhou - je dobré to pojmenovat. také jsem podpořily [REDACTED], aby se s druhým kamarádem domluvil například, že s ním rád půjde ven, ale bez [REDACTED].

[REDACTED] říkal, že mu to pomohlo, že použije některé věty / obraty.

Datum revize: 24.6.2020

Text revize: splněno: [REDACTED] ví, jak se vůči manipulaci vymezit. [REDACTED] manipulaci umí pojmenovat.

[REDACTED] ví, jak vypadá zdravý vztah mezi kamarády. [REDACTED] se umí vůči kamarádovu chování vymezit.

[REDACTED] říkal, že mu to pomohlo, že použije některé věty / obraty.

S [REDACTED] se dnes hodně dobře pracovalo, byl hodně konstruktivní, soustředěný a motivovaný situaci řešit - téma přinesl on sám.

Zapsal(a): egertova